

Bolu / Dörtdivan Şairlerinden
ÂŞIK AHMED DÎVÂNÎ
Hayatı, Eserleri ve
Şiirlerinden Örnekler

Dr. Yasin ŞEN

Yayın Bilgileri

Sözbaşı

Bolu'nun Dörtdivan ilçesi tarihte yetiştirdiği mutasavvıflar, şairler, âlimlerle dikkat çeken bir yerdir. İlçenin bu husustaki zengin geçmişi, kültürel mirası üzerine önceki yıllarda zaman zaman bazı araştırmalar ve yayınlar yaptık. Bu araştırmalar esnasında biz, Dörtdivan'da yetişen ve Âşık Ahmed, Derviş Ahmed veya halk arasında Şih Ahmed diye anılan bir zâtla karşılaştık.

Âşık Ahmed'le ilgili ilk araştırmalarımız ve yayınlarımız Dörtdivan Kültür Atlası'na (Ankara, 2021) dayanmaktadır. Biz bu kitap vesilesiyle Dörtdivan kültürü üzerine çalışmaya başladığımızda “Şih Ahmed”e bu kitap içerisinde kısaca yer vermiştik (s. 97). “Şih Ahmed”le ilgili buradaki bilgiler genel olarak rivayetlere ve bir dergide yer alan küçük bir yazıya dayanıyordu.

Geçen zamanla beraber bu zât hakkında başka bazı bilgi, belge ve rivayetlere daha ulaştık. Onları mümkün olduğu kadar çeşitli yayınlarımız vesilesiyle değerlendirmeye çalıştık. Bu hususta özellikle bazı rivayet zinciri, Dörtdivan'da halk arasında yaşayan bilgiler, arşivlerde Dörtdivan ve Tekkeköy civarında yaşadığını zannettiğimiz bir Ahmed Efendi'ye ait eserler, cönklerden çıkan bazı şiirler konu üzerine yönelmemiz gerektiğini gösteriyordu. Biz de fırsat buldukça öyle yaptık.

Dörtdivan, Yukarıdüğeri'den bir tanıdığımızla sohbet ederken bu köyden Tekkeköy'e hizmet ehli dervişlerin gelip gittiğine dâir bir bilgiye ulaştık. Bir de yine Şih Ahmed Efendi'nin Yukarıdüğeri olduğu anlatılıyordu.

Bolu, Dörtdivan araştırmalarımızda Ümmî Kemâl hazretleri üzerine çalışırken bir de “Menâkıb-ı Kemâl Ümmî”nin müellifi Derviş Ahmed'le karşılaşmıştık. Bu zât Tekkeköy ve civarını çok iyi tanıyor ve kaleme aldığı mesnevîde buralardan uzun uzadıya söz ediyordu. Sonra “Sefîne Şerhi” adıyla yayınlanan ve özgün adı “Metn-i Sefîne-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî” olan bir eseri daha vardı. Adından da anlaşılacağı üzere bu eser Ahmed Divânî adında bir zâta aitti. Bu zâtın Bolu'da veya ilçelerinde bulunan “divan”lardan birine mensup olduğu adından anlaşılıyordu. Sonradan bizim Derviş Ahmed'le Ahmed Dîvânî'nin aynı kişiler olduğu yönündeki kanaatimiz pekişmiş oldu.

Burada söz konusu edilen iki eser de Ramazan Sarıçiçek tarafından yayınlanmıştır. Âşık Ahmed araştırmalarında Ramazan Sarıçiçek'in çalışmaları oldukça önemlidir. Biz bu çalışmamızda daha çok Sarıçiçek'in yayınlarından istifade ettik.

Âşık Ahmed'le ilgili müstakil bir kitap da yayınlanmıştır. Mustafa Özdamar tarafından neşredilen “Âşık Ahmed Dîvânî ve Bolu Rehberi” (İstanbul 2000) adlı kitap mutasavvıfın Sefîne adıyla neşredilen şiirlerinden hareketle oluşturulmuş ve burada Bolu'yla ilgili çeşitli bilgiler verilmiştir.

Burada zikredilenler Âşık Ahmed'le ilgili önemli çalışmalar olmakla beraber gerek Sarıçiçek'in gerekse Özdamar'ın çalışmalarında mutasavvıfın hayatı ve nereli olduğu hususu pek açıklığa kavuşmamıştır. Bunda da Âşık Ahmed'in Dörtdivan'da, Tekkeköy'de gözlerden irak yerlerde yaşamış olmasının tesiri olsa gerek.

Bizim Dörtdivan’da ikametimiz, esasen Âşık Ahmed’le ilgili araştırmalarımızda önemli bir avantaj teşkil etti. Dörtdivan’ın kültürü üzerine araştırmalar yaparken hakkında anlatılan rivayetlerin günümüze ulaştığı, şiirlerine cönklerde rastladığımız Âşık Ahmed’in hayatı hakkındaki bilinmezlik perdesini de böylece kaldırmaya başlamış olduk.

Bu arada Zeki Gürel tarafından da Bolu’da yerel bir gazetede “Seyyid Âşık Ahmed Divanî Geredeli mi?” başlıklı bir yazı kaleme alınmış ve bu yazısında yazar Âşık Ahmed’in daha çok nereli olduğu üzerinde durmuştur.

Biz Dörtdivan cönkleri üzerine araştırmalar yaparken yukarıda söz konusu ettiğimiz Sefîne adlı eser içinde yer alan “Guguk İlâhisi”ne bir cönkte biraz değişmiş olarak tesadüf ettik. Sonra bu şiir Âşık Ahmed’in şiirleri içerisinde de yer alıyordu. Dolayısıyla Âşık Ahmed’in manzumeleri Bolu’nun ve Dörtdivan’ın cönkleri içerisinde karşımıza çıkmış oluyordu.

Genel kabul, bu ilâhileri yazan zâtın Gerede’de Yukarı Tekke’de medfun “Seyyid Ahmed Efendi” olduğu yönündeydi ve bunu da birkaç araştırmacı yazmış bulunuyordu. Fakat bu eserlerin Geredeli Seyyid Ahmed Efendi’ye ait olmasının imkânı yoktu. Çünkü Seyyid Ahmed Efendi, 1910’lu yılların başında vefat eden bir mutasavvıftır ve geriye herhangi bir yazılı eser de bırakmamıştır.

Şih Ahmed, Derviş Ahmed, Âşık Ahmed Dîvânî olarak anılan zâtın ise en azından birkaç asır önce yaşamış olduğu eserlerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca “Divânî”, “Divanlı” demek olduğuna göre bu zâtın “Divan” adını taşıyan yerlerle bir ilgisi olmalıydı. Araştırmacılar bütün bu hususları göz ardı etmişler ve hangi Ahmed Efendi’ye ait olduğu bilinmeyen eserleri yanlış kişiye izafe etmişlerdi.

Daha sonra bütün bu dağınık bilgilerin ve ortaya çıkan durumun sonucu olarak hem Ümmî Kemâl Menâkıbı’nın hem de Sefîne’de yer alan şiirlerin Dörtdivan’ın Yukarıdüğer köyünden Âşık Ahmed Dîvânî’ye ait olduğuna dâir kanaatimiz netleşti. Böylece Dörtdivan’da “Şih Ahmed” diye bilinen zâtın aslında Âşık Ahmed Dîvânî olduğu da ortaya çıkmış oldu.

Sonuç olarak ilk çalışmalardan başlayarak biz, Âşık Ahmed Dîvânî’yle ilgili daha sonra zihnimizde uyanan soruların cevabını aramaya devam ettik. Artık Âşık Ahmed’in Dörtdivanlı olduğuna kanaat getirince “Âşık Ahmed-i Dîvânî Dörtdivanlı Mı?” başlıklı bir makale kaleme aldık ve bunu da internette yayınladık. Bu yazı daha sonra Dörtdivan Kültür Atlası’nı tamamlayıcı mahiyette kaleme alınan yazılardan oluşan “Köroğlu Diyarı Dörtdivan’dan” (Ankara 2022, s. 91-102) kitabımız içerisinde de yer almıştı.

Dörtdivan erenleriyle ilgili daha sonra DİVANKAV’ın destekleriyle “Dörtdivan’da Eren Kültürü ve Dörtdivan Erenleri” (Ankara 2023) adıyla bir kitap yayınlamıştık. Bu kitap içerisinde de geniş olarak Âşık Ahmed’in hayatı, eserleri ve şiirleri söz konusu edilmişti. (s. 135-148).

Biz, Dörtdivan’a bağlı Düğer köylerinin her yıl düzenlediği Akyel’e giderken bir vesileyle birkaç asırlık bir kılıcı ziyaret etmiştik. Bu kılıcın Şih Ahmed Efendi’den geldiği söylenmekteydi. Bu kılıçla ilgili daha sonra bir yazı kaleme almış ve bunu da yine Dörtdivan Dünyası’ndaki köşemizde yayınlamıştık. Yazı ayrıca Dörtdivan Yazıları adlı kitabımız içinde de yer almıştı (Merkez Repro Yayınları, Ankara 2025, s. 53-55).

Daha sonra Âşık Ahmed'in manzumeleri üzerine bazı yazılar kaleme aldık. "Dörtdivanlı Âşık Ahmed'in Leylek Şiiri" bunlardan birisidir. Bu yazı ayrıca Dörtdivan Yazıları (s. 99-100) içerisinde de yer almıştır.

Âşık Ahmed'le ilgili buraya kadar verdiğimiz bilgiler ve yaptığımız çalışmalara ait malumât, aslında bu zât hakkında yapılan çalışmaların ve konuyla ilgili sürecin bir özeti mahiyetindedir.

Sözün özü, geçen zamanla beraber doğup büyüdüğü topraklarda bile büyük ölçüde unutilan, Bolu ve Dörtdivan civarında yaşadığı hâlde pek tanınmayan Âşık Ahmed, artık bilinmeyi istemektedir. Bolu ve Dörtdivan'ın evliyası, ârifi ve şairi olan bu zât üç asır öncesinden günümüze seslenmekte ve yazdığı eserlerle esasen gönlümüzü beslemeye devam etmektedir.

Yaşadığı dönemde Bolu, Kütahya, Bursa'da bulunmuş; Yûnus Emre tesiriyle şiirler yazmış, ilâhîlerinde "Âşık Ahmed" ve "Ahmed-i Divânî" mahlaslarını kullanmış olan mutasavvıfın manzumeleri oldukça etkileyicidir. Şiirlerin tasavvufî derinliği hemen dikkat çekmektedir. Manzumelerinde aruz ölçüsünü ve hece ölçüsünü kullanan şairin dili de oldukça sadedir.

Âşık Ahmed'in manzumeleri ayrıca onun dönemi ve yaşadığı yerler için belgesel bir değere de sahiptir. Özellikle Ümmî Kemâl hazretleri ve onun yaşadığı yerlerle ilgili bu manzumelerde bazı malumat bulabilmekteyiz. Şunu da söylemek gerekir ki, Âşık Ahmed, Sarı Müderris Sinan Efendi'yle beraber Ümmî Kemâl hazretleri için en çok şiir kaleme alan mutasavvıf şairlerin başında gelmektedir.

Sonuçta mutasavvıfın hayatı ve nerede yaşadığı konusundaki bilgilerin büyük ölçüde unutulduğu görülmektedir. Bu çalışma da aslında Âşık Ahmed Dîvânî'yi tanıtmak ve unutulmasının önüne geçmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Çalışmamız giriş, iki bölüm, sonuç ve eklerden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Dörtdivan'ın şiir mirası ve şairleri üzerinde durmak istedik. İlk bölümde elde edilen bilgilerde yola çıkarak Âşık Ahmed'in hayatı, tasavvufî şahsiyeti ve eserleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde şairin divançesinin bulunduğu yazma nüshadan ve Sefine'den seçilen örnek şiirlere yer verilmiştir. Bu şiirlerin seçiminde şairin manzumelerindeki konu çeşitliliğinin yansıtılmasına dikkat edilmiştir. Çalışmamızın ekler bölümünde ise Âşık Ahmed'le ilgili yazdığımız iki kısa yazıya ve onun şiirlerinin bugüne ulaşmasında çok büyük bir hizmeti olan Bolulu Mustafa'yla ilgili yazdığımız bir yazıya yer verilmiştir. Böylece Âşık Ahmed'le ilgili bilgiler burada derli toplu olarak bir araya getirilmek istenmiştir.

*

Birçok çalışmamızın kitap olarak gün yüzüne çıkmasına vesile olan ve bu kitabın da basılmasını sağlayan DİVANKAV'a, Ahmet Ersoy ağabeyin şahsında çok teşekkür ediyorum. DİVANKAV, Dörtdivan'ın ve Bolu'nun kültürel değerlerini ortaya koyarak büyük bir hizmet gerçekleştirmektedir. Bu anlamda DİVANKAV'ın hizmeti unutulmayacak, gönüllerde daima yaşayacaktır.

Âşık Ahmed’le ilgili daha geniş bilgilere, rivayetlerin değerdendirilmesine ihtiyaç vardır. Eldeki şiirlerin onun şiirlerinin tamamı olmadığı anlaşılmaktadır. Belki yazma eserler içerisinde onun bilinmeyen başka eserlerine ve şiirlerine tesadüf edeceğimiz zamanlar da gelir. Bu konuda özellikle Dörtdivanlıların desteğine ihtiyaç duyduğumuzu burada ifade etmek isterim.

Âşık Ahmed’le ilgili bu çalışmamızın onun tanınmasına, eserlerinin ve şahsının geniş kesimlerce bilinmesine vesile olmasını temenni ederim.

Yasin Şen
Ağustos 2026
Ordu

İçindekiler

Sözbaşı

Giriş

DÖRTDİVAN'IN ŞİİR MİRASI ve DÖRTDİVANLI ŞAİRLER

1. Bölüm

ÂŞIK AHMED DÎVÂNÎ'NİN HAYATI ve ESERLERİ

Hayatı

Âşık Ahmed Nereli?

Âşık Ahmed'e Ait Menkıbeler

Âşık Ahmed'in Yaşadığı Çevre ve Şahsiyeti

Âşık Ahmed'in Sanatı

Âşık Ahmed'in Eserleri

Sefine (Şiirleri)

Menâkıb-ı Kemâl Ümmî

2. BÖLÜM

ÂŞIK AHMED DÎVÂNÎ'NİN ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

DİVAN NÜSHASINDAN

BİZ TESLİMİZ ERENLERE

ÜMMÎ KEMÂL GELDİM SANA

YOLUMUZ DOSTA GİDER

BEHEY GÂFİL AÇ GÖZÜNÜ

ERENLERDEN İZİN ALDIM

BİZE DOSTTAN SELÂM GELDİ

DAĞLAR GÖÇ ZAMANI GELDİ

SEFİNE ŞERHİ'NDEN

AŞK ODUNA YANARIM

ŞÜKÜR MEVLÂM ZÂKİR OLDUM

DOSTLAR BUGÜN AŞKA DÜŞTÜM

GELİN DOSTLAR AĞLAŞALIM

BU CİHAN FÂNÎDİR
MEVLÂM BİZE İMDAT EYLE
TEVHÎT EHLİ OLAN KİŞİ
AŞKIN DENİZİ YİNE COŞTU
ÂŞIK BİR KÂMİLE VARINCA
DOSTUN YOLUNDA
ÂŞIKLAR DOST CEMÂLİNİ DİLER
EY BENİM SEVGİLİ ŞEYHİM
PERVÂNE OLDUM YANARIM
BİR ONULMAZ DERDE DÜŞTÜM
DERTLİ GÖNÜL DOST ARZULAR
ÂRİF OLAN ANLAR SÖZÜNÜ

Sonuç

Ekler

ÂŞIK AHMED ÜZERİNE YAZILAR

Ek-1

Dörtdivanlı Âşık Ahmed'in Leylek Şiiri

Ek-2

Dörtdivan'da Bulunan Birkaç Asırlık Bir Kılıç

Ek-3

Bolulu Mustafa Efendi

Kaynaklar

Giriş

DÖRTDİVAN'IN ŞİİR MİRASI ve

DÖRTDİVANLI ŞAİRLER¹

Dörtdivan çeşitli kültürel zenginliklerinin yanı sıra tarihte önemli bir şiir mirası ortaya koymuş yerlerden birisidir. Ne var ki, onun diğer kıymetleri gibi bu da ortaya konmuş, incelenmiş değildir. Hâlbuki tarihte yazılmış en güzel örneklerinden başlayarak şiir, Dörtdivan'da sessiz akan bir nehir hâlinde günümüze kadar gelmiştir. Dörtdivan'da yaşayan Ümmî Kemâl hazretleri, Köroğlu, Âşık Ahmed Dîvânî, Rûmûzî, Dörtdivanlı Hilmî, Servet Yüksel ve günümüzde yaşayan Dörtdivanlı şairler konuya geniş bir açıdan bakmayı gerektirir.

Dörtdivan'ın bu şiir mirasının temeli neye dayanır?

Öncelikle Dörtdivan, yaylak kışlak hayatının günümüze kadar yaşandığı bir yerdir. Bunun bir sonucu olarak bozkır kültürünün bazı unsurları buraya taşınmış ve bunlar günümüze kadar çeşitli şekillere ve inanışlara bürünerek gelmiştir. Şiir kültürünün de o güçlü sözlü mirasın buradaki bir yansıması olduğunu düşünüyorum. Öte yandan Dörtdivan'da medrese ve zaviyelerin varlığı da zamanla bu hususu beslemiş olabilir. İlmî ve tasavvufi faaliyetler bir bakıma şiirin gelişimi için burada müsait bir ortam hazırlamış denebilir. Yine Dörtdivan'ın doğal güzellikleri, yaylaları ve özellikle de Aladağlar üzerindeki mevsimlik yerleşim alanları gönül besleyen yerler durumundadır. Bunların dışında elbette burada şiirin gelişmesine imkân tanıyan başka hususlar da vardır.

Dörtdivan'ın yetiştirdiği önemli şairlerden birisi, bu çalışmanın da konusu olan Âşık Ahmed Dîvânî'dir. Ahmed Dîvânî'nin “Sefine” adını verdiği bir eserinde şairin yetmiş altı adet şiiri mevcuttur. Bolulu Mustafa bin İsmail tarafından bu esere “Metn-i Sefîne-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî” adında bir şerh (açıklama) yazılmış ve eserin içerisinde Mustafa bin İsmail'e ait bazı başka şiirler de dercedilmiştir. Aşağıya Âşık Ahmed'in bir manzumesi kaydedilmiştir:

Yolumuz düştü dağlara
Konanlar göçmüş evlere
Hû ismiyle şu çağlara
Yol ehli yolda gerekdür

Kara yeri mesken etdi
Nice beğler gelüp gitdi
Âkiller buna meyl etdi
Aç gözün yollar ırakdur

Bu yaylayı yaylamalı
Aşka düşüp ağlamalı
Beş vakit namaz kılmalı

¹ Bu yazının geniş hâli için bkz.: Yasin Şen, Dörtdivan Yazıları, Merkez Repro Yayınları, Ankara 2025, s. 87-97.

Şimdi meydanlar kurakdur

Bozcaarmud erenleri
Bile gelür komşuları
Hak yoluna kurban seri
Mesken cennet olsa gerekdür

Hisarlık'da yatan erler
Yücededür hep erenler
Âşık Ahmed'e gel derler
Var mı azık yollar ırakdur

Dörtdivan'da Rümûzî diye bir halk şairinin yaşadığından Osman Mitralyöz, Gerede kitabında söz etmektedir.² Fakat Rümûzî hakkında kaynaklarda bir şiiri hariç tutulursa hemen hiçbir bilgi yoktur. Bu hususta Dörtdivanlı Hilmî'yi haber veren ve şiirlerini yayınlayan Cevdet Canbulat'ın bir yazısı vardır. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi'nde Canbulat, Zuhûrî ve Rümûzî'yi birlikte söz konusu etmektedir. Hayrettin İvgin, Yedigün Gazetesi'ne yazdığı yazıda bu şairlerin Dörtdivanlı kabul edilmesine şüpheyle yaklaşmaktadır. Fakat bu hususta eldeki en sağlam malumat ve dayanağımız Osman Mitralyöz'ün kitabıdır. Bir de Dörtdivan dışında herhangi bir yerde âşığın şiirlerine rastlanmamış olmasıdır. Cevdet Canbulat, söz konusu yazısında şairin şu şiirine yer vermektedir:

Dosta giden tozlu yollar
Bölük bölük demen şimdi
Malum olsun sana haller
Boyun servi semen şimdi

Garibim kaldım arada
Gemim gark oldu karada
Sen orada ben burada
Ah edecek zaman şimdi

Bu yâreler onar m'ola
Çeşmim yaşı diner m'ola
Acap bizi anar m'ola
O kaşları keman şimdi

Çekticeğim benim senden
Beni ettin vatanımdan
Sevdiğimin hasretinden
Halim gayet yaman şimdi

Hasretim gonca güllere
Döndüm garip bülbüllere

² Osman Mitralyöz, Gerede, Ankara 1970, s. 51.

Rümûzî'nin o ellere
Varacağı güman şimdi³

Dörtdivan'ın yetiştirdiği bir diğer önemli şair Dörtdivanlı Hilmî'dir. Hilmî'nin babası Hacı Abdullah, annesi ise Sâre Hanım'dır. Dedesi, Hacı Müderris nâmıyla tanınan Molla Yusuf oğullarından Hafız Muhammed'dir. Hilmî'nin Hafız Muhammed'in oğlu olduğunu söyleyenler de vardır. Fakat bu yanlış olsa gerektir. İlk tahsilini köyünde sıbyan mektebinde yaptıktan sonra Gerede'de müftü Muhammed Sadeddin Efendi'nin ders halkasına dâhil olmuştur. Hilmî burada tahsilini tamamladıktan sonra icazet almıştır. Köyüne gelmiş, burada müderrislik ve hatiplik hizmetinde bulunmuştur. Bu yüzden Canbulat, kendisinin çevresinde “Hoca Hacı Hatip” diye tanındığından söz eder. Babasının vefatından sonra Dörtdivan'da Cumayeri'nde bulunan Babahazır (Alaca Mescid) Camii'nin imam-hatipliği Hilmî'ye verilmiştir. Mezarı da bu caminin içinde yer alındığı şeklindeki bir kaydın son zamanlarda yapılan araştırmalarla yanlış olduğu tespit edilmiştir. Şairin mezarı köyündeki Ulu Mezarlık'ta bulunmaktadır. Aşağıya şairin Ali Rıza Ünlü'nün Tarih Boyunca Gerede kitabında yer alan “Tevhide Yâr Eyle Beni” başlıklı bir manzumesi kaydedilmiştir:

Habibim dostum ya Ganî
Tevhide yâr eyle beni
Fedâ kıldım cân u teni
Tevhide yâr eyle beni

Zikrinle meşgul olayım
Yane yane kül olayım
Ölmezden evvel öleyim
Tevhide yâr eyle beni

Gafletten ikaz olayım
Senin vuslatın bulayım
Ağlar iken güleyim
Tevhide yâr eyle beni

Gaflet gömleğin atayım
Varımı yoğa satayım
Tevhid nûruna yatayım
Tevhide yâr eyle beni

Namus ile ârım olsun
Bülbül ile zârım olsun
Seherlerde kârım olsun
Tevhide yâr eyle beni

³ Cevdet Canbulat, “İki Ozan: Zuhûrî ve Rümûzî”, Türk Folkloru Araştırmaları Dergisi, Ocak 1963, S. 162, s. 2953-2956. Ayrıca bkz.: Osman Mitrilyöz, Gerede, Ankara 1970. s. 51-52. (Mitrilyöz, kitabında şiirin ilk iki dörtlülüğüne yer vermiştir.)

Acizim nefsin elinden
Geri koydu menzilimden
Tevhidi kesme dilimden
Tevhide yâr eyle beni

Varlığımdan beni geçür
Havzıl kevserinden içür
Firdevs-i âlâya uçur
Tevhide yâr eyle beni

Sensin Vâhid ü Samed
Avfın ile eyle âzâd
Hilmî diler senden meded
Tevhide yâr eyle beni

Burada söz konusu etmek istediğimiz bir diğer Dörtdivanlı şair rahmetli Servet Yüksel'dir. Servet Yüksel, 19 Ekim 1966 (nüfusta 1 Mayıs 1968) tarihinde, Dörtdivan'ın Adakınık Mahallesi'nde dünyaya geldi. İlk ve ortaokulu Dörtdivan'da okudu, liseyi ise Almanya'da tahsil etti. Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden mezun oldu. Makine tamirciliği mesleğini öğrendi ve Almanya'daki özel kuruluşlarda çalıştı. Almanya'da Türkçe yayınlanan dergi ve gazetelerin muhabirliğini ve temsilciliğini yaptı. 5 Eylül 2021 tarihinde memleketi Bolu'da vefat etti. Buraya şairin “Şehirler Yordu Beni!” şiirindeki birkaç dörtlüğünü kaydetmek istiyoruz:

Bu şehirler yordu beni ey şair!
Gel Seyricek yaylasına göçelim.
Vurgun yemiş duyguların yeşerir,
Yudum-yudum sessizliği içelim.

Bir pınar başında dalar gidersin,
Sular şırıl şırıl içine akar.
Mor dağların sinesinde yitersin,
Gece her yüreğe bir ateş yakar.

Gün doğmadan yola düşer çobanlar,
Selam olsun el değmemiş çiçeğe.
Ya çileli anaları kim anlar?
Maya diye sevgi katar ekmeğe.

Yalçın kayalarda nal izleri var,
Bir ah çek de, destanları uyandır.
Kaval seslerinde bir tatlı efkar,
Burda sevda bir yaralı ceylandır.

Dörtdivan'da bildiğimiz anlamda şiir yazmasa bile söylediği manzum sözler ve Dede Korkut üslubunu andıran konuşmalarıyla dikkat çeken Şair Düldül Mevlüt de bu konuda adı

anılması gereken isimlerdendir. Düldül Mevlüt Ayer, Dörtdivan'ın Yayalar köyünde 1912 senesinde dünyaya geldi. Baba adı Abdullah, anne adı Âdile'dir. Babasının tek çocuğudur. Çocukluğu, gençliği ve evlilik sonrası hayatı Yayalar köyüyle Ömerpaşar Köyü, Azaplar Mahallesi'nde geçti. Biri kız, ikisi erkek üç çocuğu oldu. Düldül Mevlüt, Ömerpaşar köyünün Azaplar Mahallesi'nde 2 Mart 1985 tarihinde vefat etti.

Düldül Mevlüt, seyahatleri haricinde köyünde yaşadı ve geçimini rençberlik ederek, çobanlık yaparak sağladı. Askerliğini ise Bolu Piyade Alayı'nda yapmıştır. Onun birbiriyle kafiyeli olan sözleri daha askerdeyken komutanlarının dikkatini çekmiştir. Hatta Nail Tan'ın ifadesine göre İstiklal Savaşı kahramanlarından Fahrettin Altay da onunla ilgilenenlerdir.

Düldül Mevlüt, irticalen ve kafiyeli söz söyleme sanatına malik bir kabiliyetti. Dörtdivan'da bu tür sözlere “oranlama” da denilmektedir. Bunlar hece vezninde söylenmiş sözler değildir. Düldül Mevlüt sadece kafiye uyumuna dikkat etmektedir. Ancak bu bile onun Dörtdivan'da “şair” olarak tanınmasına ve insanların müşkileri, dertleri için müracaat ettiği kişilerin başında gelmesine yetmiştir. Düldül Mevlüt tahsil görmemiştir. Kendi ifadelerine göre defter ve kalem onun içindedir.⁴

Düldül Mevlüt Dörtdivan, Gerede ve Bolu'da söylediği manzum sözleriyle tanınmıştır. Düldül Mevlüt, kendisinden kayıt alan Prof. Dr. Faruk Sümer'le Prof. Dr. Ahmed Edip Uysal'a da şunları söylemiştir:

“El ele bakışdınız / Göz göze dakışdınız / Ankara'dan çıkışdınız / Bu işi meydana götüdünüz / Göynüme dakın / Ateşi yakın / Bu memlekete elünüzden geldiği gada bakın / Dur dedüğüm yerde durun / Boynunuzu burun / Ziyaret etmek için buraya / Bir abede (âbide) gurun / Bunu sizlerden beklerin / Hem sözümünden azılacak / Hem birez gızılacak / Hem sizin hâtıranız olacak / Hem tarihlere yazulacak / Bu boş dünyadan gözlerim dulunacak / Burada hâtıranız bulunacak.”⁵

Dörtdivan yeni şairler yetiştirmeye günümüzde de devam etmektedir. Detaylı bir araştırmayla ve ilmî olarak Dörtdivan'ın bu zenginliği araştırılmalı ve incelenmelidir.

⁴ Nail Tan, “Bolu İli Halk Edebiyatının Kaynaklarından Dörtdivanlı Düldül Mevlüt”, DİVANKAV Bülteni, S. 6, Haziran 2003, s. 18.

⁵ Nail Tan, “Bolu İli Halk Edebiyatının Kaynaklarından Dörtdivanlı Düldül Mevlüt”, DİVANKAV Bülteni, S. 6, Haziran 2003, s. 19. Ayrıca geniş bilgi için bkz.: İsmail Hakkı Akyoloğlu-Yasin Şen, Dörtdivan'da Bir Söz Bülbülü Düldül Mevlüt -Mevlüt Ayer'in Hayatı Şahsiyeti ve Sözleri-, Merkez Repro Yayınları, Ankara 2024.

1. Bölüm
ÂŞIK AHMED DÎVÂNÎ'NİN
HAYATI ve ESERLERİ

Hayatı

Âşık Ahmed Nereli?

Bolu'da yaşamış 18. yüzyıl mutasavvıflarından ve şairlerinden olduğu tahmin edilen Âşık Ahmed Divânî mutasavvıf şairlerdendir. Bu zatın elimizde 76 adet şiiri mevcut. Araştırmacılar, onun Geredeli ve Yukarı Tekke'de metfun olduğunu tahmin ediyor. Fakat Yukarı Tekke'de metfun Seyyid Ahmed Efendi⁶ 19. yüzyılın sonunda yaşamıştır. Dolayısıyla Âşık Ahmed farklı bir şahsiyettir

O zaman Âşık Ahmei Divânî kimdir, ne zaman ve nerede yaşamıştır? Biz eldeki bilgilerden hareketle onun kim olduğuna dair bazı bilgileri ve yorumlarımızı burada paylaşmak istiyoruz.

Öncelikle Âşık Ahmed Dîvânî'nin "Sefine" adını verdiği bir eserinin olduğu anlaşılıyor. Biz burada Âşık Ahmed'in hayatına bu eserden yola çıkarak açıklık getirmeye çalışacağız.

Sefine'de şairin yetmiş altı adet şiiri mevcuttur. Bolulu Mustafa bin İsmail⁷ tarafından bu esere "Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî" adında bir şerh (açıklama) yazılmış ve eserin içerisinde Mustafa bin İsmail'e ait bazı başka şiirler de

⁶ Geredeli Seyyid Ahmed Efendi hakkında tespit edebildiğimiz bilgileri şu şekilde verebiliriz: "Geredeli Abdullah Efendi'nin oğludur. İsmi çeşitli kaynaklarda Seyyid Ahmed Efendi diye zikredilmektedir. Ali Rıza Ünlü'nün verdiği bilgilere göre Seyyid Ahmed Efendi H. 1251 / M. 1835 yılında doğmuştur. İlk tahsilini mahalle mektebinde görmüş, sonra Gerede müftüsü Muhammed Saadeddin Efendi'nin medresesine devam etmiştir. Ali Rıza Ünlü, Abdullah Efendi'yi anlattığı satırlarda "Merhum uzunca boylu, kır sakallı, hâluk ve mürşid-i kâmil bir zât-ı âlî kadr olup 1267 H.-1852 M. (1850) tarihinde vefat ederek yerine Seyyid Ahmed Efendi postnişin olmuştur." diyerek Seyyid Ahmed Efendi'nin Yukarı Tekke'de babasından sonra postta geçtiğini de ifade etmektedir. Bu durumda Seyyid Ahmed Efendi'nin tasavvufi terbiye gördüğü ve bir Halvetî dervişi olduğu anlaşılmaktadır. Seyyid Ahmed Efendi'nin hilafeti, Kastamonu'da merkez âsîtâne'de bulunan Bolulu İbrahim Şevkî Efendi'dendir. Seyyid Ahmed Efendi, 1915 senesinde rahmetli olmuş ve babasının medfun bulunduğu türbeye defnedilmiştir. Ali Rıza Ünlü, onun Abdülbâkî Efendi adında bir oğlunun olduğunu söylemektedir. Seyyid Ahmed Efendi'yle ilgili Gerede'de bazı anlatıların olduğu anlaşılmaktadır. Biz bunlardan birisini Yukarı Tekke'yi ziyaretimiz sırasında birinden dinlemiştik. Seyyid Ahmed Efendi'yle ilgili bu rivayet şöyledir: Seyyid Ahmed Efendi gençlik senelerinde çok seyahat eden ve Gerede'de pek fazla durmayan birisidir. Bir seyahatinden dönüşte Gerede sokaklarında yürümektedir. O gün de çok yağmur yağmış ve sokakların arasında sular akmaktadır. Akan sular bir Kur'an-ı Kerim sayfasını önüne katıp sürükler. Bunu gören Seyyid Ahmed Efendi birden o sayfayı yerden alır. Onun bu sayede hatalarından ötürü affedildiği ve perişan yaşamaktan vazgeçtiği nakledilmektedir. Seyyid Ahmed Efendi, bazı araştırmacılar tarafından Menâkıb-ı Kemâl Ümmî müellifi olarak kabul edilmektedir. Hatta Bolulu Mustafa bin İsmail'in "Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî" adlı eserinin sahibinin de o olduğu söylenmektedir. Dolayısıyla Seyyid Ahmed Efendi'yi Ahmed Dîvânî diye kabul eden araştırmacılar vardır. Biz, yaptığımız araştırmalarda bunun pek de mümkün olmadığını fark ettik. Çünkü bu eserler, Yukarı Tekke'de yatan Ahmed Efendi'nin yaşadığı yüzyıl olan 19. asırdan çok daha eski bir tarihte kaleme alınmışlardır. Kanaatimizce burada araştırmacılar menâkıbı kaleme alan Derviş Ahmed'i, Geredeli Abdullah Efendi'nin oğlu Seyyid Ahmed Efendi'yle karıştırmışlardır. Ali Rıza Ünlü'nün verdiği bilgilere göre Seyyid Ahmed Efendi'den sonra Gerede Yukarı Tekke'de onun oğlu Abdülbaki Efendi vazife yapmıştır. Abdülbaki Efendi'nin hayatı hakkında pek bir bilgiye sahip değiliz." Geniş bilgi için bkz.: Yasin Şen, Geredeli Abdullah Efendi, Gerede 2022, s. 45-46; Ali Rıza Ünlü, Tarih Boyunca Gerede, Osmanlıcadan Akt: Ömer Cevahircioğlu, İstanbul 2000, s. 147; Yasin Şen, Bolu'da Halvetilik -Bolu, Gerede, Mudurnu, Yeniçağa'da Tekkeler ve Sûfiler-, Merkez Repro Yayınları, Ankara 2026.

⁷ Bolulu Mustafa'nın hayatı için Ek-3'e bakınız.

dercedilmiştir. Bu şerhi yazan zatın Sürûrî mahlasıyla manzumeler yazdığı anlaşılmaktadır. Fakat hem şiirlerin hem de bunlara yazılan şerhin sahipleri hakkında elde net bilgi bulunmamaktadır.

Âşık Ahmed Dîvânî'nin eserine yazılan bu şerh yayınlanmıştır.⁸

Bu çalışmanın giriş kısmında Âşık Ahmed'in nereli olduğu açıklığa kavuşturulamamıştır. Eseri yayına hazırlayan Ramazan Sarıçiçek, Mustafa Özdamar'ın yine "Âşık Ahmed Dîvânî ve Bolu Rehberi" adlı eserinden hareketle "Âşık Ahmed'in nerede, ne zaman vefat ettiği de bilinmemektedir. Ancak Gerede Yukarı Tekke Camii'nin bânisi Ahmed ile aynı türbede medfun olan Seyyid Ahmed Efendi'nin o olduğu tahmin edilmektedir." (s. 17) demektedir.

Bu notun izaha muhtaç bir yanı var. Gerede, Yukarı Tekke'de medfun Seyyid Ahmed Efendi, babası Halvetî şeyhi Geredeli Abdullah Efendi'nin yanına defnedilmiştir. Seyyid Ahmed Efendi 1915 senesinde vefat etmiştir.⁹

Dolayısıyla elimizdeki bu şiirlerin şairiyle bahsi geçen türbede yatan zatın aynı kişi olması imkânsızdır. Âşık Ahmed Dîvânî'nin şiirlerine yapılan söz konusu şerh, eserdeki kayda göre 22 Eylül 1783 (Hicrî 24 Şevval 1197) tarihinde bitirilmiştir.¹⁰ O hâlde Âşık Ahmed'in en geç, 18. yüzyılda yaşamış olması gerekir.

Buradan anlaşılabileceği üzere Gerede Yukarı Tekke'de medfun Seyyid Ahmed Efendi'yle Âşık Ahmed Dîvânî'nin arasında pek bir ilgi kurulamamaktadır.

Peki, o zaman bu Âşık Ahmed Dîvânî kimdir?

Şifahî kaynaklardan edindiğimiz bilgiye ve yayınlanan bir yazıya göre Dörtdivan'ın Yukarıdöğür köyünde bir Şih Ahmed Efendi vardır. Bu Şih Ahmed Efendi'nin Bolu-Tekkeköy'de bulunan tekkeyle bir ilgisi olmakla beraber bu durum net değildir.

Anlatıldığına göre Bolu merkeze bağlı Tekkeköy'e geçmişte Dörtdivan'a Yukarıdöğür'den hizmet ehli bazı dervişler gidermiş. Gider, orada kalır ve hizmet ederlermiş. Yukarıdöğür köyünden ve Bekirgil sülalesinden olan Şih Ahmed Efendi'nin de Tekkeköy'e giderek burada derviş olduğu ve hizmette bulunduğu tahmin edilmektedir.

Şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Âşık Ahmed'in yaşadığı yerler özellikle Bolu, Kütahya ve Bursa civarıdır. Bu manzumeler içerisinde Domaniç, Altıntaş gibi yer adları geçmektedir. Buradan hareketle Âşık Ahmed'in bu yerlere seyahat ettiği düşünülebilir. Âşık Ahmed, mürşidi Şeyh Ali Rûknüddin'in Bursalı olması sebebiyle buralarda bulunmuştur. Bolulu Mustafa, onun;

Kâdir Mevlâm bu diyârı
Devr idüben dolanuram
Bir dost eğler bunda bizi¹¹

⁸ Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefîne-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıçiçek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014.

⁹ Geniş bilgi için bkz.: Yasin Şen, Geredeli Abdullah Efendi, Gerede Belediyesi Yayınları, Gerede 2022, s. 45.

¹⁰ Ramazan Sarıçiçek, aynı eser, s. 12.

¹¹ Burada "eğler" kelimesi Sarıçiçek neşrinde "anlar" diye kaydedilmiş. Son mısradan bunun "eğler" şeklinde okunması gerektiği anlaşılmaktadır.

Şeyhim için eğlenürem

dizelerine şöyle bir yorum getirmektedir: “Bürç-i evliyâ genc-i asfîyâ olan Burusa câniblerinde tarîkat menzillerine vuslat için cevelân idüp çekilen çileleri ve onulan bereleri beyân eylemekden gâfillere uyanmak hâsıl olur.”¹² Bu satırlardan da Âşık Ahmed’in Bursa taraflarında bir müddet kaldığı anlaşılmaktadır.

Âşık Ahmed’in manzumeleri içerisinde Bolu’nun bazı erenleri de zikredilmektedir. Ümmî Kemâl hazretlerinin yanı sıra bu şiirlerde Sünnice Eri, Şeyh Bedreddin, Gölköyü erenleri, Arduç Eri gibi erenlerin adları geçmektedir. Buradan Âşık Ahmed’in Bolu merkezle de yakın bir ilgisinin olduğunu şiirlerinden anlıyoruz. Muhtemeldir ki, Âşık Ahmed, Bolu’da tasavvufî faaliyetler içerisinde bulunmuş bir mutasavvıftır.

Şiirlerinden anladığımız kadarıyla Âşık Ahmed çok seyahat etmiş bir mutasavvıftır. Kütahya, Bursa, Şam ve Mısır’da bulunmuştur. Aşağıdaki dörtlük onun Şam ve Mısır’a seyahat ettiğini göstermektedir:

Dolandım Şam ile Mısır’ı
Olam şeyhimin yesîri
Azîzler görmez kusûru
İhsân eyle a sultânım¹³

Âşık Ahmed’e Ait Menkıbeler

Bizim tespitlerimize göre Âşık Ahmed Dîvânî, Dörtdivan’ın Yukarıdüğer köyündendir ve Bekirgil sülalesine mensuptur. Âşık Ahmed burada, halk arasında Şih Ahmed olarak anılmaktadır.

Şih Ahmed, köyde pek istenmemiş. O da köyden çıkarak Aşağıdüğer köyünün yukarısında bir yere gelmiş, çadır kurup yerleşmiş. Yukarıdüğerliler onu burada da istememişler. Şih Ahmed Efendi bunun üzerine Mursallar civarına gelmiş. Burada “Dedenin Suyu”, “Asa Suyu” ve “Ayvadibi Şifalı Suyu” olarak bilinen su bir rivayete göre onun asasını yere vurmasıyla ortaya çıkmıştır. Şih Ahmed Efendi, buradan kalkarak Tekkeköy’e gelmiş. Burada kalarak yine burada vefat etmiş ve köye defnedilmiş. Yukarıdüğerli köylüler Bolu-Tekkeköy’de asker mezarı olarak bilinen ve üzerine türbe yapılan mezarın Şih Ahmed Efendi’ye ait olduğunu söylemektedirler.

¹² Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Define-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıçiçek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 15

¹³ Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Define-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıçiçek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 16.

Ayvadibi Şifalı Suyu. Dörtdivan / Yağbaşlar

Burada Şıh Ahmed Efendi'yle ilgili anlatıların de Ümmî Kemâl hazretlerine de mâl edildiğini görmekteyiz. Bir dedenin çadır kurması ve Yağbaşlar'da istenmemesi ve asasını yere vurarak su çıkarması konusu Ümmî Kemâl hazretleri için de anlatılmaktadır.

Âşık Ahmed veya Şıh Ahmed Efendi'den günümüze ulaşan bir kılıcının varlığından da bahsedilmektedir. Aşağıdüğer ve Yukarıdüğer köyleriyle ilgili bir yazıda Şıh Ahmed Efendi'nin bir kılıcının hâlen bu ailede olduğu kayıtlıdır. Bu yazıda bu kılıçla ilgili şu satırlar yer almaktadır:

“Bekirgil ailesinden birisi bu kılıcı vaktiyle köyden geçmekte olan koyun tüccarına bir koyun karşılığı satar. Tüccarlar köyün çıkışındaki alanda konaklarken kılıç harekete geçip kesme tehdidinde bulunur. Bunun üzerine kılıcı aldıkları gibi geri verirler. Kılıç birkaç defa yangın geçirmiş. Sapı yanmış ve biraz eğilmiş. Düzeltmek için demirci çekiçle vurduğunda, çekiç her defasında demircinin başına da vurmuş. O gün bugün kılıç olduğu gibi korunmaktadır.”¹⁴

Dörtdivan / Yukarıdüğer'i bir ziyaretimizde İlyas Özalp, ellerinde bulunan bu kılıcı bize gösterdi. Kılıç eğrilmiş ve birkaç yangın görmüş bir hâldedir. Kılıcın kabzası da yanmış ve kabzasında bulunan bazı metal kısımlar kalmıştır. Yukarıda nakledilen kılıçla ilgili hikâye biraz farklı olarak bize de nakledilmiştir. Yalnız yukarıdaki tüccarlar, rivayet bize nakledilirken Kıbrıscık taraflarına koyun götüren çobanlar olmuştur. Çobanlar bu kılıcı bir koç karşılığında sahiplerinden almışlar. Köyün ilerisinde bir mevkide yatıp kalmışlar. Gece uyurken çok rahatsız

¹⁴ Bekir Özalp-Recep Şengün, “Aşağı ve Yukarı Düğer Köyü”, DİVANDER Bülteni, Y. 2, S. 3, Haziran 1998, s. 35.

olmuşlar ve bir türlü uyuyamamışlar. Kendilerindeki huzursuzluğu kılıçtan bilen çobanlar gelmiş, onu sahiplerine teslim etmişler. Bu arada koçu da helal etmişler.

Kılıcı bize gösteren İlyas Özalp, kılıcı birkaç kere demirciye götürdüğü hâlde hiçbirinin onu düzeltemediğini nakletmiştir. Çaresiz kılıcı kendisine iade etmişler. Yine İlyas Özalp kılıçla ilgili bizzat ninesinin yaşadığı bir hadiseyi kendisinden naklen bize anlatmıştır. Bir zaman kılıcın bulunduğu bu eve iki zât gelmiş. Bu teyzemize kılıcı ziyaret etmek istediklerini ve karşılığında da para vermek istediklerini söylemişler. Teyze, kılıcı getirmiş, parayı da kabul etmemiş. Adamlar “Alacaksın!” demişler ve o anda kaybolmuşlar. Teyze ne aldığı parayı bilebilmiş ne de bu adamların nereye gittiğini anlayabilmiş.

Yine Özalp’ın naklettiğine göre bazı hastalar tedavi için ninesine gelir, ninesi de bazı dualar okuyarak kılıcı hastaların etrafında çevirmiş. Zaman içerisinde bu kılıcın kutsal kabul edildiği ve etrafında tedavi yöntemleri ve ziyaret kültürü oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu kılıcı elinde tutan kişiler ve köylüler kılıcın altı yüz yıllık olduğunu da söylemektedirler. Yine bir rivayette bu kılıç savaş zamanlarında kırmızıya dönermiş.

*

Sonuç olarak ve bizim tespitlerimize göre Âşık Ahmed, Dörtdivan’ın Yukarıdüğer köyünde doğmuştur. O da muhtemelen köyündeki diğer gençlerin ve Dörtdivanlıların zaman zaman Bolu’ya bağlı Tekkeköy’e geldiği gibi buraya gelmiştir. Onun şiirlerinde Ümmî Kemâl’den uzun uzun bahsetmesinin temelinde de yaşadığı çevrenin etkili olduğu düşünülebilir. Çünkü bugün de Ümmî Kemâl hazretlerinin türbesi, civar ilçelerden ve köylerden gelen insanların ziyaret ettiği önemli bir yerdir.

Kendi ifadesine bakılacak olunursa Âşık Ahmed, uzun bir tahsil döneminden geçmemiştir. Bir şiirinde Arapça ve Farsça ilimlerini bilmediğinden ve sarf ve mantık okumadığından söz eder. Ancak yetiştığı irfânî çevre, ona muhtevası zaman zaman derinleşen manzumeler yazmak ve tasavvuf bilgisinde derinleşmek gibi bir imkân sunmuştur. Bolulu Mustafa Efendi de onun ümmî olduğundan söz eder:

Zâtı ümmî gerçi lâkin yüceye ermiş eli
Her görenler zâhire derler ‘acâyib bir deli
Hâline vâkıf olanlar didiler Hakk’a velî
Sözi hoş Türkîdür ammâ hükm-i Kur’ân söylemiş

Âşık Ahmed’in Yaşadığı Çevre ve Şahsiyeti

Biz Âşık Ahmed’in şiirlerini taradığımızda yayladan köye göçün anlatıldığı bir manzumesinde onun “Hisar Erenleri”lerinden söz ettiğini fark ettik. Gerede müftüsü Ali Rıza Ünlü’nün Gerede Tarihi’nde anlattığına göre Hisar Erenleri, Dörtdivan’ın Düğer Yaylası’ndadır. Bunlar üç kişidir ve Düğer köyünün yaylasında çamlık bir mevkide bulunurlar. Bunlar Düğer boyunun reislerindendir.¹⁵ Bu yer şimdi Aşağıdüğerliler arasında “Alan” olarak bilinmektedir.

¹⁵ Ali Rıza Ünlü, Tarih Boyunca Gerede, Osmanlıcadan Akt: Ömer Cevahirioğlu, İstanbul 2000, s. 107.

Âşık Ahmed Dîvânî bu yaylada medfun olan bu erenlerden şöyle bahseder:

Hisarlık'da yatan erler
Yücededür hep erenler
Âşık Ahmed'e gel derler
Var mı azık yollar ırakdur¹⁶

Âşık Ahmed'in yayladan göçü anlattığı şu manzumesinde de Hisar Erenleri'nden bahsedilmektedir:

Yolumuz döndi kışlaya
Mevlâm suçum bağışlaya
Tağlar ağlar dervişlere
Tağlar göç zamânı geldi

Hisarlık'ın erenleri
Hâzır olsun himmetleri
Sıbyânlar gonca gülleri
Tağlar göç zamanı geldi

Biz gidicek ağlar mısın
Âşık hâlinden anlar mısın
Gâfillere güler misin
Tağlar göç zamânı geldi

Dünyâ bir yaylaya benzer
Câhiller hayvân olmuş gezer
Ârifler âhiretin düzer
Tağlar göç zamânı geldi

Âşık Ahmed turma ağla
Aşk odına ciger tağla
Son göçümüz âsân eyle
Mevlâm göç zamanı geldi¹⁷

Burada Âşık Ahmed, açık bir şekilde bir yayla göçünü anlatmaktadır. Burada Dörtdivan'da yayla göçlerinin asırlardan beri devam ettiğini, bunun kadim bir gelenek olarak yaşatıldığını, Orta Asya'dan beri devam eden yaylak-kışlak hayatının burada oldukça hâkim bir kültür meydana getirdiğini hatırlamada yarar var. Dolayısıyla bu şiir yaylacılık geleneğini sahiplenilen ve sürdüren bir kültür içinde yaşayan bir zâtın manzumesi olarak okunmalıdır. Fakat bize burada asıl lâzım olan husus Ali Rıza Ünlü'nün Düğer köyünün yaylasında diye andığı Hisar Erenleri'nin burada "Hisarlık'ın Erenleri" diye anılmış olmasıdır. Bu sadece bir anma değil, derin bir hürmetin de ifadesidir.

Bize Âşık Ahmed'in Dörtdivan'ın Yukarıdüğer köyünden olduğunu düşündüren hususlardan birisi budur. Bu hususta elimizde başka bir ipucu daha var. Âşık Ahmed Dîvânî'nin

¹⁶ Ramazan Sarıçiçek, aynı eser, s. 137.

¹⁷ Ramazan Sarıçiçek, aynı eser, s. 138-139.

“Guguk” kuşuna yazdığı bir manzume var. Dörtdivan’da guguk, baykuşa verilen isimdir. Şairin bu şiiri şöyledir:

Gel ey dertli kukuk kuşu
Fark eylesin yazı kışı
Cümle kuşların çavuşu
Evvel-bahârda ötersin

Zâhirâ bir kukuk adın
Bahârda olur feryâdın
Kimse bilmez ne murâdın
Dertli dertli inilersin

Kukuk konar daldan dala
Tesbîhini alur dile
Ârif gerek hâlden bile
Derdin nedir inilersin

Kukuk öter yüce dağda
Gâh bâğçede gâhî bâğda
Gelin dostlar hakîkate
Kukuk dilinden anlarsın

Seher vaktin uyanursın
Hak Hak deyü tolanursın
Mücrim Ahmed ne uyursın
Kendini bir âdem mi sanursın¹⁸

Biz Dörtdivan cönklerini araştırırken Âşık Ahmed’e ait bu manzumenin bir varyantına Dörtdivan’ın Doğancılar köyünden ve Çavuşlar Camii imam-hatibi İsmail Tezel’in elindeki bir cönkte tesadüf ettik. Bu durumda Dörtdivan’ın Yukarıdüğer köyünden olan bir şairin bir manzumesi yine Dörtdivan’ın Doğancılar köyünde tutulmuş bir cönkte karşımıza çıkmıştır. Bu da şiirin yazıldığı yerde sahiplenildiğini ve muhtemelen uzun zamanlar boyunca okunduğunu göstermektedir. Âşık Ahmed’in şiirinden epey farklılık gösterse de bu şiirin ilkinin değişik bir şekli olduğu anlaşılmaktadır. Cönkteki “Guguk İlahisi” başlıklı bu manzume şöyledir:

Ey guguk dertli dertli ötersin
Derdime dertler katarsın
Yazın gelüp kışın gidersin
Mekânın kande guguk

Ötüşün yüreğim deldirdin
Beni gaflete daldırdın
Sende ömrüm aldırdın
Ne ağlarsın dertli guguk

Dertli olan seni sesler

¹⁸ Ramazan Sarıçiçek, aynı eser, s. 117-118.

Ne aceb edersin yaslar
Hemen de yalvarsın yazı
Yana yana öten guguk

Gel dertli guguk kuşu
Fark edersin yazı kışı
Cümle kuşların başı
Dertli dertli öten guguk

Evvel bahârda ötersin
Zâhir bir guguk adın
Kimse bilmez nedir murâdın
Dertli dertli öten guguk

Guguk konar daldan dala
Tesbihin alur dile
Ârif gerek hâlin bile
Ne ağlarsın dertli guguk

Guguk öter yüce dağda
Kâh bahçede kâh bağda
Gelin dos(t)lar hakikatlü
Guguk dilinden anlarsanız

Seher vakti boyanursun
Gâfil insan ne uyursun
Kendini bir adam mı sanursun
Dertli dertli öten guguk

Bütün bunlar Âşık Ahmed Dîvânî, Âşık Ahmed, Derviş Ahmed diye anılan bu zâtın Dörtdivan'ın Yukarıdüğer köyünden Şih Ahmed Efendi olduğuna dair tespit edebildiğimiz işaretlerdir.

Burada cönklerden verdiğimiz örnek, Âşık Ahmed'in manzumelerinin halk arasında bilindiğini ve cönklere kaydedildiğini göstermektedir. Nitekim Bolu'yla ilgili bir derleme kitabında bir cönkten alınan Âşık Ahmed'e ait bir manzume kaydedilmiştir. Bu manzume şöyledir:

Allah'ım yakma beni cehennem oduna,
Birliğin bir bilen kullar yanar mı

.....
.....¹⁹

İssi derler cehennemin odunu,
Rabbim nasip etme tadını,
Zikir edince Hakk'ın bir bir adını

¹⁹ Çalışma içerisinde iki mısra kaydedilmemiş.

Ya Kur'an okuyan diller yanar mı

Bir kişi kendini haramdan sakına,
Sakına da dört yanına bakına,
O da pek güzeldir kendi hakkına,
Hak için haraç olan ameller yanar mı

Mekke'den kalkıp Mina'ya göünce,
Âbu Zemzem suyundan içince,
Mahv olup dolanup sancak çekince,
Gözyaşı döken kullar yanar mı

Bir kişi nefsinı havadan indire,
İndire de alçaklara kondura,
Allah korkusundan benzin soldura,
Secdeye bükülen beler yanar mı

Derviş Ahmet pervane oldum dönerim,
İip aşk şarabından kanarım,
Ben bu aşk oduna çoktandır yanarım,
Hak için bakar gözler yanar mı²⁰

Buraya örnek olarak kaydettiğimiz bu satırlar için şu hususu kaydetmede yarar var:

Bolu'da ilâhî okuma geleneği oldukça yaygındır. Bunun tekke kültüründen gelen bir durum olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle kitaplardan, cönklerden, mecmualardan ilâhî okuma geleneğinin bir zamanlar Bolu'da oldukça yaygın olduğu görülüyor. Dörtdivan cönkleri üzerine araştırmalar yaparken evlerde muhafaza edilen cönklerle bu geleneğin uzun zamanlar boyunca devam ettirildiğini fark etmiştik. Bolu genelinde bu konunun ilçelere ve hatta köylere uzanan çok güzel yansımaları vardır. Bunları bugün de kısmen tespit etmek mümkündür. Yakın zamanlarda tutulan ilâhî defterleri bunun en önemli yansımalarından birisidir. Gerede'de ve Dörtdivan'da inceleme şansı elde ettiğimiz defterler bunların cönklerin bir devamı olduğunu göstermektedir. Aslında bu durum geçmişteki cönklerden ilâhî okuma konusunda var olan geleneğin bir uzantısıydı. Günümüzde bu defterlerdeki ilâhîler özellikle kadınların bir araya geldiği toplantılarda okunup dinleniyor. Anlaşılan o ki, değişen ve dönüşen bir şekilde bu gelenek bugün de yaşatılmakta ve devam ettirilmektedir.

Dolayısıyla Bolu genelinde cönklerden ilâhî okuma geleneğinin bir zamanlar oldukça yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Âşık Ahmed'in manzumelerinin de cönklerde karşımıza çıkması bunların icra ortamlarında, zikir meclislerinden besteli olarak okunduğunu hatırmıza getirmektedir.

Âşık Ahmed'in eserlerinde dikkat çeken en önemli hususlardan birisi, onun Ümmî Kemâl'le olan ilgisidir. Bu hususta aşağıda detaylı bilgi verilecektir. Ancak Âşık Ahmed,

²⁰ Ferhan Keser, Dünden Bugüne Bolu Halk Kültürü Derlemeleri, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara 2016, s. 69.

şiiirlerinde sık sık Ümmî Kemâl hazretlerini anar. Ondan himmet diler. Onu ziyaret etmeyi arzular. Âşık Ahmed Dîvânî'nin "Sefine"sinde Ümmî Kemâl'le ilgili birçok şiir yer almaktadır. Bu şiirler ayrıca Menâkıb-ı Kemâl Ümmî nüshalarında da yer almaktadır. Sadeddin Nüzhet Ergün, Türk Şairleri'nde şairin, Millet Kütüphânesi'nde yer alan bazı şiirlerini kaydetmektedir. Âşık Ahmed'in Ümmî Kemâl'le ilgili bir şiirinden aldığımız bazı dörtlükler şöyledir:

Ümmî Kemâl izin virse
Âşık ma'sûkını bulsa
Kâmil mürşid(e) teslim olsa
Biz teslîmüz erenlere

Erenlerin gizli sırrı
Mâsivâdan gönli arı
Tesbîh okur her biri
Biz teslîmüz erenlere

Şeyh Ümmî Kemâl uyandı
Dervişleri gör neyledi
Cümlemizi şâd eyledi
Biz teslîmüz erenlere²¹

Mutasavvıfın Sefine'de yer alan Ümmî Kemâl hazretleriyle ilgili bir diğer manzumesi ise şöyledir:

Yine dostdan yana düşdi yolumuz
Zikr ü tesbih okur dâim diliüz
Hak rızâsın ister her dem gönlümüz
Ümmî Kemâl seni göresim geldi

Dostdan dostu gezmekdür işim
Dost yoluna kurbân cânıla başım
Sancak dibinde seni göresim geldi
Ümmî Kemâl seni göresim geldi

Senin tekkende sürelim safâ
Bize şefâatçı dostum Mustafâ
Münkir olanlar dâim çekerler cefâ
Ümmî Kemâl seni göresim geldi

Şeyhim kutb-ı cihân eyledi himmet
Dün ü günü Hakk'a idelim minnet
Seni sevenlere olur hem hidâyet
Ümmî Kemâl seni göresim geldi

Âşık Ahmed seni ezelden sever
Dâim medhini dillerde söyler
Irak yakın birdür cümle gönüller

²¹ Sadeddin Nüzhet Ergün, Türk Şairleri, C. 1, İstanbul 1936, s. 302.

Ümmî Kemâl seni göresim geldi²²

Ümmî Kemâl Hazretlerinin Sandukası.

Bolu-Tekkeköy.

Âşık Ahmed, bir diğer şiirinde Tekkeköy taraflarında bulunan Bozcaarmut'u da zikreder:

Bozcarmud erenleri
Bile gelür konşuları
Hak yoluna kurbân seri

²² Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıççek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 107-108.

Mesken cennet olsa gerekdür

Âşık Ahmed'in hayatının en azından önemli bir kısmı, buradan da anlaşılacağı üzere genel olarak Ümmî Kemâl hazretlerinin de köyü olan Tekkeköy, Dörtdivan yaylaları ve kendi köyünde geçmiş olmalıdır.

Âşık Ahmed, Nakşibendiye'den yetişmiş bir zâttır. Bunu bir manzumesinde kendisi de ifade etmektedir:

Hep tarîkların ulusu
İçinde çokdur velisi
Hakk'ı zikr eyler kamusu
Bize Nakşibendî derler²³

Onun şeyhinin adı Rüknedddin'dir. Bir manzumesine mürşidinden şöyle bahseder:

Ey benim sevgili şeyhim sultânü'l-ârifin
Hem erenler pâdişâhı Şeyh Rüknü'd-dîn
Gâ'ibâne âşık oldum ol mübârek cemâline
Etmez misin 'âlî himmet bu kemter kulına

Âşık Ahmed, yine başka bir şiirinde şeyhinin vasıflarından şöyle söz etmektedir:

Şeyhimün vasfın söylerem
Pervâne oldum yanaram
Dâ'im Hakk'a inanuram
Sözüm yokdur bir dahi

Leyl ü nehâr dostda gözün
Sükker bize acı sözün
Kalmaz aklı gören yüzün
Ey erenler pâdişâhı

Bu cihânda seni gördüm
Geldim hakkı sende buldum
Cemâline hayrân oldum
Doymaz bu gözler bi'llâhi

Âşık olan söyler turmaz
Gönül dostdan hiç vaz gelmez
Sırrını kimseye demez
Bilür ancak bir İlâh'ı

Âşık Ahmed ol bu yolda
Dost arama sağda solda
Beş vaktini ol Ka'bede

²³ Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Define-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıçiçek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 17.

Kılar şeyhim be vallâhî²⁴

Bir başka şiirinde dervişlerinin kendisini arzuladığını söylemesi ve Hoca Abdullah adında bir can yoldaşından bahsetmesi, Âşık Ahmed Dîvânî'nin bir mürşit olarak da vazifeli olduğunu hatıra getirmektedir.

Âşık Ahmed'in Sanatı

Tasavvufî terbiye görmüş, seyr ü sülûk çıkarmış zevâtın en önemli meselesi şiirlerini ve eserlerini ortaya koymalarına sebep olan temel motivasyondur. Yûnus Emre'nin "Sevdiğimi demez isme sevmek derdi beni boğar" dizesi ve onun gibi niçin yazdığını ifade eden mutasavvıfların beyanları çok önemlidir.

Tasavvufî terbiyede eser telif eden sûfiler bilhassa feyiz aldıkları zâtın ve yolun bu husustaki birikimlerinden faydalanırlar. Onlar gibi eserler telif ederler. Mensup oldukları zâtın eser telif etmiş olması bunda bir hayli önemli rol oynar. Bu anlamda seyr ü sülûk gören dervişlere, mânevî terbiyeleri boyunca kendilerine aşk ve irfan verecek bazı eserler okutturulabilir, bunlar tekkelerde besteli olarak dinlenebilir ve bu eserlerden yola çıkarak sohbetler yapılabilir. Bütün bunlar tekkeleri ayrıca bir okul ve ilim-irfan yuvası hâline getirmiştir. Ahmed Divânî gibi "ümmî" olduğu ifade edildiği hâlde, bir mutasavvıfın aruz ölçüsüyle irfânî manzumeler kaleme alabilmesinin arkasında tekkelerdeki irfânî geleneğin tesirleri aranmalıdır.

Tasavvuf erbabının en öne çıkan özelliği yazdıklarının İlâhî feyizle doğduğunu ifade etmeleridir. Nitekim Âşık Ahmed şöyle söyler:

Feyz-i Hak'dan bu kelâmı söylerem
Düni günü aşk odına yanaram²⁵

Mutasavvıfların bu türden ifadeleri göz ardı edilmemelidir. Gaye bir eser yazmak, onu başkalarına beğendirmek değildir. Burada asıl maksat gönüldeki coşkunu, aşkı, şevki teskin edebilmektir. Âşık Ahmed'in ikinci dizesinde gece gündüz aşk ateşine yandığını ifade etmesi bu yüzdendir.

Sonuçta bir şairin sanatı ve şiirleri değerlendirilirken onun gördüğü tasavvufî terbiye göz ardı edilemez. Âşık Ahmed'in bazı manzumeleri de bize, bunun böyle yapılması gerektiğini söylemektedir:

Rûh vücûda sultan olsun
Gizli sırrın kalbde tursun
Nefs' emmâre yansun erisün
Yisün topı her iklimden

Tevhîd topı pek işgüzâr
Nefsin kal'asını bozar

²⁴ Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Define-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıçiçek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 93.

²⁵ Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Define-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıçiçek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 77.

Âşık Ahmed kalbde sezer
Çıkma fikrimden aklımdan²⁶

Ümmî Kemâl Hazretlerinin Türbesi-Tekkeköy-Bolu

Âşık Ahmed, mutasavvıf bir şair olarak şiirlerinde tasavvufî muhtevayı çok öne çıkarır. Onun şiirlerinin konusu genel olarak aşk, zikir, dünyanın gelip geçiciliği, bazı mutasavvıflardır. Şair aşağıda, bazı dörtlüklerini vereceğimiz manzumesinde müstakil olarak tevhit konusu işlemektedir:

Tevhîdi verdi kullara
Hak rahmet etsün anlara
Delîldür bu sarp yollara
Dostlar gelin bu tevhide

Tevhidin sevâbı çokdur
Sürenlerin yüzü akdır
Mizân sırât ana yokdur
Dostlar gelin bu tevhide²⁷

²⁶ Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Define-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıçiçek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 79.

²⁷ Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Define-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıçiçek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 82-83.

Âşık Ahmed, tevhit konusuna manzumelerinde geniş yer ayırır. Müstakil bir şiirinde Kelime-i Tevhid'e, mütekerrir mısra olarak yer verir:

Ehl-i tevhid olan kişi
Kaldur kabinden teşvişi
Tahkîk bu îmânın başı
Lâ ilâhe illa'llâh²⁸

Âşık Ahmed'in şiirlerinin en önemli özelliği samimiyetidir. Burada örnek olarak vermek istediğimiz şu manzumesi de bunu teyit etmektedir:

Ehl-i tevhîd meclisinde
Bir Cum'anın gecesinde
Çihâr-ı yâr bilesinde
Böyle gördüm cân Ahmed'i

Cemâline doyamadım
Dîvânında turamadım
Ayagina düşüp kaldım
Böyle gördüm Cân Ahmed'i

Boyı gökcek cânlar cânı
Namâz kılar gördüm anı
Sol yanında Hazret-i Alî
Böyle gördüm cân Ahmed'i

Ebû Bekir 'Ömer 'Osmân
Namâz kılar 'Alî arslan
Mürşid eşigine yaslan
Böyle gördüm cân Ahmed'i

Dîzârına hayrân oldum
Ayagina yüzler sürdüm
Âşık Ahmed dertli oldum
Böyle gördüm cân Ahmed'i
Böyle gördüm ol sultânı²⁹

Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere Âşık Ahmed, manzumelerini genel olarak dörtlükler hâlinde kaleme almıştır. Manzumelerinde hem aruz hem de hece ölçüsünü birlikte kullanmıştır. Manzumelerinde bazı kafiye hataları dikkat çekmekle beraber bu durum onun manzumelerini bir icra ortamında, bir zikir veya sohbet meclisinde söylemiş olmasından kaynaklanmış olabilir. Âşık Ahmed'in dili oldukça sadedir. Muhteva açısından ise Âşık Ahmed'in şiiri Türk Tasavvuf

²⁸ Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıççek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 85.

²⁹ Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıççek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 104.

Edebiyatı'nın örnekleri arasında sayılabilir. Yine bu örneklerden de anlaşılacağı üzere onun Yûnus Emre mektebinin bir şairi ve bir Yûnus takipçisi olarak kabul etmede bir sakınca yoktur.

Âşık Ahmed'in Eserleri

Âşık Ahmed Divânî'nin şimdiki bilgilerimize göre iki eseri vardır. Bunlardan ilki bir divançe hacminde olan ve "Sefîne" adını verdiği şiirleridir. İkinci eseri ise mesnevi nazım şekliyle kaleme aldığı Menâkıb-ı Kemâl Ümmî'sidir.

Sefîne (Şiirleri)

Bugün Âşık Ahmed Dîvânî'nin elimizde yetmiş altı adet manzumesi mevcut. Manzumelerin bir kısmı menâkıbla aynı yazma içerisinde yer almaktadır.

Bu şiirlerin daha fazla olması muhtemeldir. Âşık Ahmed'e ait bir divan ele geçerse onun şiirleriyle ilgili daha net şeyler söyleme imkânına sahip olacağız.

Âşık Ahmed'in manzumelerine şerh yazan Bolulu Mustafa Efendi'nin bildirdiğine göre mutasavvıf, manzumelerine "Sefîne" adını vermiştir. Biz de eserlerini başlıklar hâlinde verirken bu adı kullanmayı uygun bulduk.

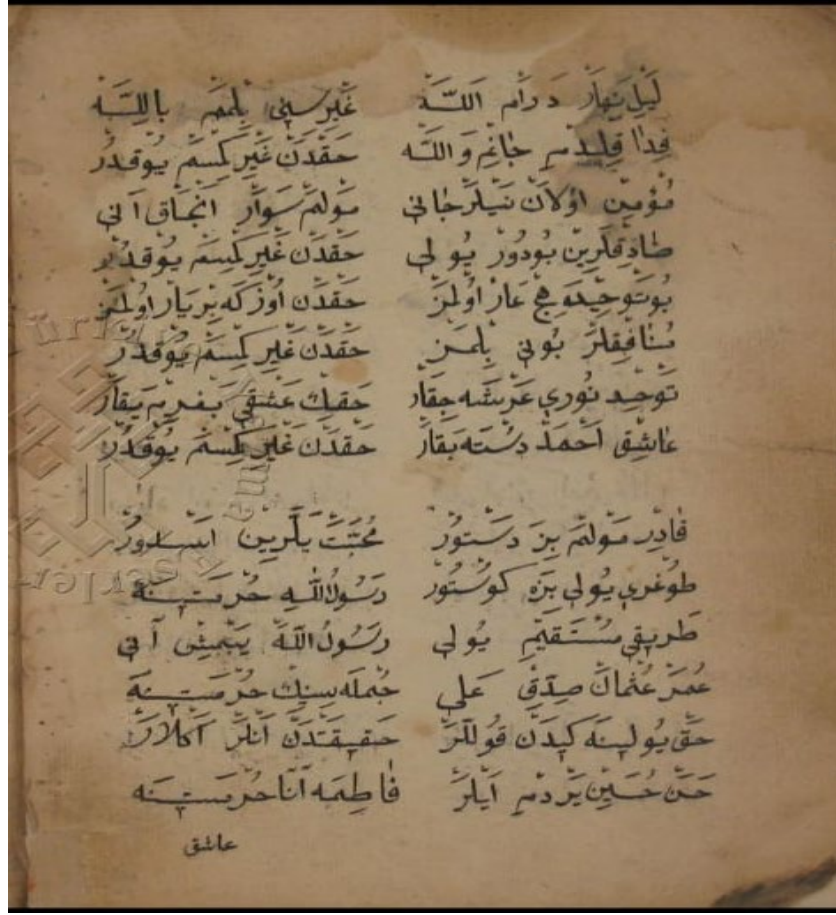
Bolulu Mustafa Efendi, onun şiirlerine "Metn-i Sefîne-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî" adıyla bir şerh yani açıklama yazmıştır.

Âşık Ahmed, şiirlerini dönemine göre oldukça sade bir dille yazmıştır. Kendisinin bir Yûnus Emre takipçisi olduğunu yukarıda ifade etmiştik. Şiirlerinde hem aruz hem de hece ölçüsünü tercih etmiştir. Şiirler genelde mesnevî, murabba nazım şekilleriyle yazılmıştır. Nazım türü olarak ise bu manzumeleri ilâhî olarak değerlendirebiliriz.

Teknik hatalar olsa da Âşık Ahmed manzumelerinde, özellikle muhteva bakımından başarılı kabul edilebilir. Cönklerde tesadüf edilen örneklerden hareketle bir zamanlar Bolu ve ilçelerinde onun manzumelerinin okunduğunu ve belki de makam üzere zikir meclislerinde söylendiğini tahmin ediyoruz.

Ramazan Sarıçiçek'in tespitlerine göre Âşık Ahmed altmış adet şiirini hece, on bir adet şiirini ise hece vezniyle kaleme almıştır. Şairin özellikle aruzu kullanmada pek de başarılı olmadığını söyleyebiliriz. Bizim anladığımız kadarıyla bu manzumelerin bir kısmı bir icra ortamında söylenmiş ve Âşık Ahmed'in dervişleri tarafından kaydedilmiştir. Özellikle herhangi bir vezne uymayan birkaç manzumenin veya mısranın bizde uyandırdığı intiba bu şekildedir.

Âşık Ahmed'in manzumeleri Türk Halk Şiiri örneklerindendir. Özellikle Bolu, mürşidi ve Ümmî Kemâl için söylediği manzumeler dikkat çekicidir. Şairin yaşadığı ve seyahat ettiği yerler bu manzumelerde söz konusu edilmektedir.

Âşık Ahmed'in Manzumelerinden Örnek Sayfa.

Âşık Ahmed'in manzumelerine şerh yazan Bolulu Mustafa Efendi, şerhin sonuna onun şiirleriyle ilgili genel bir değerlendirme yaptığı bir manzume koymuştur. Bu manzume Âşık Ahmed Dîvânî'nin eserleriyle ilgili oldukça önemlidir. Burada Bolulu Mustafa Efendi, özet olarak Âşık Ahmed ümmî bir zât olduğu hâlde elinin yücelere erdiğini, zâhiren deli gibi görüldüğünü, mürşidinin himmetini aldığını, onun himmetiyle taptaze sözler söylediğini, manzumelerinin adını da gemi anlamında "Sefîne" verdiğini, onun nefsinin katleden bir er oğlu er olduğunu, sözlerinin oldukça derin manâlar içerdiğini ifade etmektedir.

Biz de burada Bolulu Mustafa Efendi'nin söz konusu manzumesini paylaşmak istiyoruz:

Seyyid Ahmed, 'Âşık Ahmed şâd-ı handân söylemiş
Himmet-i mürşid ile güftâr-ı bostân söylemiş
Hoş Sefîne tesmiye etmiş kitâbın nâmını
Kıl nazar başdan başa hep dîn ü îmân söylemiş

Bu Defîne şerhini metn-i Sefîne yüklenüp
Hem re'îs şeyhi olup pes bu gemiye hep binüp
Yelkin-i tevhîd ile cûş eyleyen yan söykenüp
Cennete toğrı bu yol gel sanki Rıdvân söylemiş

Kudretince bu kitâbı dünyâda koydı eser

Sen dahî a'lâsını yap söz beğenmezsen eger
Câhil ü nâ-dân olanlar dahî ide şâyed meger
Hûrî gilmânlar degil hem 'aşk-ı cânân söylemiş

Zâtı ümmî gerçi lâkin yüceye ermiş eli
Her görenler zâhire derler 'acâyib bir deli
Hâline vâkıf olanlar didiler Hakk'a velî
Sözi hoş Türkîdür ammâ hükmi Kur'ân söylemiş

Dostuna Bâr-i Hudâ'nın olmuşam der ben halîl
Halk katında ko disünler yâ delidür yâ zelîl
Şeyh Rûknü'd-dîn önünce mürşid-i kâmil delîl
Var iken ol pâdişâhdan emir fermân söylemiş

Söyleyen ednâya bakma söyleden a'lâya bak
Dü cihânda Hak ta'âlâ eyleyen her yüzü ak
Zikri fikri sözi özü her işi [de] cümle hak
Nakşibendîler yüzünden halka bürhân söylemiş

Nefsini katl eylemiş tevhîd ile bir er oğlu er
Bir pula deymez katında mâl-i dünyâ sîm ü zer
Muhtasar olsun kelâm hem 'ârife bir gül yeter
Bülbülü şeydâ olup hem bahr-i 'ummân söylemiş³⁰

Âşık Ahmed tarafından yazılan Ümmî Kemâl Menâkıbından iki sayfa.

Menâkıb-ı Kemâl Ümmî

³⁰ Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Define-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıçiçek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014.

Menâkıb-ı Kemâl Ümmî, 15. yüzyılda Bolu'da yaşayan Ümmî Kemâl hazretleri için kaleme alınan bir eserdir.

Menâkıb, 647 beyitten oluşmaktadır. Şimdilik bilinen tek nüshası Millet Kütüphanesi Ali Emirî Yazmaları içerisinde bulunmaktadır. Menâkıbın bazı sayfaları eksiktir. Eser, Ramazan Sarıçiçek tarafından yayınlanmıştır.

Burada şimdi hem Menâkıb'ın içeriğinden hem de Ümmî Kemâl hazretlerinden biraz bahsedelim.

Ümmî Kemâl, Sultan II. Murad ve Fatih Sultan Mehmed dönemlerinde Anadolu'da yaşamış bir erendir. Onun daha önceki Osmanlı hükümdarları döneminde Anadolu'da olup olmadığı hususunda kesin bir bilgiye sahip değiliz. Gelibolulu Âlî onu Kühû'l-Ahbar adlı tarihinin tezkire kısmında Sultan II. Murad devri mutasavvıflarından biri olarak göstermektedir. Dolayısıyla onun Sultan II. Murad döneminde Anadolu'ya geldiği tahmin edilebilir. Anne ve babasının kim olduğu ve doğum tarihi bilinmemektedir. Bazı kaynaklarda kendisinin 1375 senesinde doğduğu kayıtlıdır.

Kesin bir tarih verilemese de Ümmî Kemâl'in 14. yüzyılın son çeyreğinde doğduğu anlaşılmaktadır. Ümmî Kemâl'in uzun bir ömür sürdüğü ondan bahseden kaynakların verdiği bilgilerden anlaşılmaktadır. Doğum yeri konusundaki bilgiler ise oldukça karışıktır. Onun Horasan, Karaman, Niğde'de doğduğunu söyleyen araştırmacılar ve kaynaklar vardır. Bu durum diğer Ümmî Kemallerle Bolu'daki Ümmî Kemâl'in karıştırılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Menâkıbnâme'ye göre Ümmî Kemâl, Anadolu'ya Horasan'dan gelmiştir. Türbe içinde yer alan bilgilere göre onun Pir Muhammed Bahâeddin'in veya Sûfî Sultan'ın (Şeyh Ali Erdebilî) dervişlerinden olduğu anlaşılmaktadır. Sûfî Sultan tarafından Anadolu'yu gönderilen velilerden olduğu yine menâkıbnâmedeki kayıtlar arasındadır. Osmanlı Müellifleri'ne göre Konrapalı Hayreddin Efendi'nin müşîdi Cemâl-i Halvetî ile pirdaşdır. Yani Cemâl-i Halvetî ile Ümmî Kemâl, Pîr Muhammed Erzincanî'den eğitim görmüşlerdir. Yine türbede yer alan kayda ve Derviş Ahmed'in Menâkıb-ı Kemâl Ümmî'de kaydettiğine göre Anadolu'ya Horasan'dan gelmiş, burada irşat vazifesiyle görevlendirilmiştir. Anadolu'ya gelen Ümmî Kemâl Bolu'nun bugün Tekkeköy ve Bozarmut diye anılan mevkilerine yerleşmiştir. Burada Aladağ ve Bozarmut Yaylası dolaylarında yaşadığı anlaşılmaktadır. Menâkıb'da ve halifesi Sarı Müderris'in divanında buralarla ilgili yer alan şiirler onun Bolu'da yaşadığı hakkındaki yorum ve tereddütleri kesin bir bilgi hâline getirmektedir.

Ümmî Kemâl, burada şehirden uzak bir hayat yaşamış, mümkün olduğunca vaktini Tekkeköy'de, Aladağ'da ve Bozarmut Dağları'nda geçirmiştir. Buna göre kendisi şehirden lezzet almayan, dağların doruklarında gezen, efkarını yüksek yerlerde dağıtan bir meşrebe sahiptir. Onun bölgede bulunan yabani ağaçları da aşıladığı halk arasında hâlâ söylenegeler.

Ümmî Kemâl'in Bolu'ya, nispeten kalabalık bir grupla geldiği söylenmekte ve Osmanlı devirlerinde köyde bir tekkenin olduğu ifade edilmektedir. Bu son ifadeye köyün ismini de dikkate alarak katıldığımızı söyleyebiliriz.

Ayvansarâyî'nin ve Bursalı Mehmed Tahir'in belirttiğine göre Ümmî Kemâl “şefkat” kelimesinin işaret ettiği Hicrî 880 (Milâdî 1475) senesinde burada vefat etmiş ve yine buraya defnedilmiştir. Bolu şer'iyeye sicillerinde yapılan araştırmalar neticesinde böyle bir kayda ulaşılmıştır.

Ümmî Kemâl geçimini çobanlık yaparak, özellikle küçükbaş hayvanlarla ve çiftçilik yaparak temin etmiştir. Kendisine ait bazı arazilerin olduğu şifâhî olarak ifade edilmektedir. Menâkıb'da geçimini nasıl temin ettiğiyle ilgili kayıtlara rastlamaktayız.

Meger ol dem koyun güderdi sultân
Hulûs-ı kalbile olmuşdı çûbân

(O sultan o zamanlar koyun güderdi. Hâlis bir kalple çoban olmuştu.)

Koyunları öne katup yürüdi
Beyâbâna düşüp taga yürüdi

(Koyunlarını önüne katıp yürürdü. Sahralara düşerek dağlara yürürdü.)

Koyun âvâzı ana hoş gelürdi
Niçe rûhânî cân lezzet alurdi³¹

(Koyunların sesi ona hoş gelirdi. Bu seslerden nice ruhânî lezzetler alırdı.)

Şimdiki bilgilerimize göre Ümmî Kemâl'in Şîh Şehriban adında bir ablası, ikisinin adı bilinen üç oğlu vardır. İsimleri bilinen oğulları Sinan ve Cemâl'dir. Sinan Efendi, medrese tahsili görmüş, âlim biridir. Cemâl ise meczuptur. Onlar hakkında aşağıda detaylı bilgi verilecektir. Ümmî Kemâl'in eşiyle ilgili ise kaynaklarda herhangi bir bilgi zikredilmemektedir.

Menâkıbnâme'ye göre Ümmî Kemâl'in üç oğlu vardır. Çocuklarından ikisinin ismi bilinmektedir. Bir oğlunun adı Sinan, diğerkinki Cemâl'dir. Diğerkinin ismi bazı kaynaklarda “Gök Halil” diye ifade edilmiş olsa da menkıbede onunla ilgili bir bilgi yoktur. Ümmî Kemâl hazretlerinin üç oğlunun olduğu menâkıbda,

Cihânda varıdı üç oğlı anun
Sürûr-ı kalbi idi evliyânun³²

(Dünyada onun üç oğlu vardı. O üç oğul evliyanın kalbine sevinçti.)

şeklinde belirtilmiştir. Sinan, Menâkıb'da “Sinan Bey” diye anılmaktadır. Sinan Bey'in âlim biri olduğu ve medrese tahsili gördüğü ifade edilmektedir. Cemâl ise meczup olarak tanıtılmaktadır. Derviş Ahmed, Menâkıb'da onu uzun uzadıya anlatmaktadır.

Ümmî Kemâl'in halifesi Sarı Müderris Sinan Efendi'nin bir şiirindeki başlıktan onun ne zaman vefat ettiğini yaklaşık olarak tahmin edebiliyoruz. Buna göre bu şiirin başlığı şöyledir: “Hâze'l-beyt-i fî vakt-i vefâtihî ve minhâ fî-vasıyyet-i rabî'in ba'dehû sülûsete eyyâm.” Başlığın tercümesi ise şöyledir: “Bu beyit bahardan üç gün sonra şeyhin vasiyetinde ve vefat

³¹ Ramazan Sarıçipek, a. g. m., s. 338. (Şiirin açıklamaları tarafımızca ilave edilmiştir.)

³² Ramazan Sarıçipek, “Menâkıb-ı Kemâl Ümmî ve Bolu”, Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 17, İstanbul 2016, s. 321.

vaktindeyken yazıldı.”³³ Bu ifadelerden Ümmî Kemâl’in baharda ve yaşlılığın getirdiği hastalıklar sebebiyle vefat ettiğini ve vefat etmeden önce de bir vasiyette bulunduğunu anlıyoruz. Sarı Müderris’in mersiye türündeki bu şiiri hem Ümmî Kemâl’e duyduğu muhabbeti, hasreti ve vefatıyla duyduğu hüznü dile getirmekte hem de şeyhinin hayatı ve vefatı hakkında bazı küçük bilgiler ihtiva etmektedir. Menâkıb’da ve Sarı Müderris’in divanında kendisinin “kocacuk” (yaşlıca) olduğundan bahsedilir. Dolayısıyla onun uzun bir ömür sürdüğü anlaşılmaktadır. O halde vefatı da normal bir şekilde ve yaşlılığın getirdiği bir hastalık veya hastalıklar neticesinde gerçekleşmiş olmalıdır.

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere Menâkıb içerisinde Ümmî Kemâl hazretlerinin hayatı, oğulları, dervişleri, yaşadığı yerler, menkıbeleri söz konusu edilmektedir. Bu eser, Bolu’da yaşayan Ümmî Kemâl hazretleri için son derece önemli bir kaynaktır. Ancak bu eser, diğer Ümmî Kemâller için kullanılamaz. Ne yazık ki, araştırmacıların, “Ümmî Kemâl”, “Kemâl Ümmî” ve “Kemâl” adlı mutasavvıfları tek bir zât imiş gibi değerlendirmesinden kaynaklı bir durum neticesinde bu eserin “Kemâl” adını taşıyan başka mutasavvıflar için de kullanıldığını görmekteyiz.

Menâkıb-ı Kemâl Ümmî, Bolu’da yaşayan Ümmî Kemâl hazretleri için önemli bir kaynaktır. Aşağıda verilen ve Ümmî Kemâl hazretlerini tanıtan beyitler bu menâkıbdan alınmıştır. Beyitler, tarafımızca günümüz Türkçesine aktarılmıştır:

Gezerdi tagı şehre gelmez idi
Şehirden lezzet aslâ almaz idi

(Dağı gezerdi ve şehre gelmezdi. Şehirden de asla lezzet almaz idi.)

Nazar-gâhı Alatağ olmuş idi
O derd-i ‘ışkî anda bulmuş idi

(Onun gözünün gördüğü yerler Aladağ olmuştu. O aşk derdini orada bulmuştu.)

Yiri olmuş idi kûh u bey[âb]ân
Yüzün görmege müştâk idi insân

(Onun yeri dağlar ve çayırılık yerler olmuştu. İnsanlar yüzünü görmeye hasret kalmıştı.)

Bozarmud tagların itmişti me’vâ
Açup ol yirleri eylerdi ihyâ

(Bozarmut dağlarını yurt edinmişti. O yerleri açıp ihya ederdi.)

Anun deştîlerini aşlar idi
Döner bir yire girü başlar idi

(O dağların ağaçlarını aşlar idi. Döner ve bir yerden yine başlar idi.)

Kerâmet nûrın anda saçmışıdı

³³ Emre Sessiz, Sarı Müderris Şeyh Sinan ve Divanı İnceleme-Metin-Dizin, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014, s. 189.

Anı görsen ne yerler açmışıdı³⁴

(Keramet nûrunu orada saçmıştı. Onu görseydin, nasıl yerler açmıştı!)

Burada menâkıbda geçen başka bir bahsi de söz konusu etmek istiyoruz.

Ümmî Kemâl, Sultan II. Murad döneminde yaşamış ve Fatih döneminde vefat etmiştir. Menâkıb-ı Kemâl Ümmî'ye göre kendisiyle bizzat görüşen padişahın bir hastalığı bulunmaktadır. Onun birçok hastalığı, nefesinin bereketiyle iyi ettiğini duyan padişah, bazı askerlerini göndererek Ümmî Kemâl'i yanına getirtmek istemiş. Ümmî Kemâl'in kerametlerine şahit olan askerler onun bir evliya olduğunu fark etmişler. Şahit oldukları olağanüstü bazı durumlar üzerine kendisinden müsaade isteyip yanından ayrılmışlar. Daha sonra padişahın yanına gelen askerler yolda yaşananları sultana anlatmışlardır. Bunun üzerine padişah Ümmî Kemâl'in yaşadığı yere gelmiş, sağlıkla ilgili yaşadığı sıkıntılarını anlatmış, vücudunda çıkan bazı çıbanlara onun nefesinin tesiriyle şifa bulmuş. Ümmî Kemâl hazretleri padişahın vücudundaki bazı çıbanları yerli yerince bırakmış ve bunun da gerekçesini menkıbeye göre şöyle ifade etmiştir:

Velî bir ikisi tursun yirinde
Belâ olmasa insanun serinde³⁵

(Yaraların bir ikisi yerinde dursun. Eğer insanın başında bela olmazsa...)

Unudur Hakk'ı dirler iy karındaş
Belâdan hâli olmamak gerek baş

(Ey kardeş! Böyle kişi Hakk'ı unuttur derler. Baş, beladan uzak olmamalıdır.)

Ümmî Kemâl hazretleri gelen bu padişaha ve askerlerine misafirperver davranmış ve sultana bazı nasihatlerde bulunmuştur. Burada yaşananlar bugün bile hâlen Tekkeköy'de ve Dördüdivan dolaylarında anlatılmaktadır.

Ümmî Kemâl'in nasihatlerinden bazısı şöyledir:

Cihânun gerçi sensün pâdişâhı
Hudâ'dur pâdişâhlar pâdişâhı

(Bu dünyanın padişahı gerçi sensin. Fakat padişahlar padişahı olan Allah'tır.)

Unutma sen anı dâyim anadur
İle zulm itme şâhum hep sanadur

(Sen bunu unutma ve daima an. Memlekete zulmetme. Eğer zulmedersen bunlar yine sana döner.)

Sana bu pâdişâhlığı o virdi

³⁴ Ramazan Sarıççek, "Menâkıb-ı Kemâl Ümmî ve Bolu", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 17, İstanbul 2016, s. 300 (Şiirin açıklamaları tarafımızca ilave edilmiştir.).

³⁵ Menâkıb'dan alınan bu beyitler için şu makaleden yararlanılmıştır: Ramazan Sarıççek, "Menâkıb-ı Kemâl Ümmî ve Bolu", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 17, İstanbul 2016.

Ki zîrâ Şâh-ı kevneyni severdi

(Sana bu padişahlığı Allah verdi. Hem ayrıca Allah bu varlığın padişahı olan Hz. Peygamber'i severdi.)

Anun ümmetine itme cefâyı
Seversen ol Muhammed Mustafâ'yı

(O Muhammed Mustafa'yı seversen onun ümmetine cefa etme.)

Adâlet eyle dâyim ey cihândâr
Dir isen sana kabrûn olmaya dar

(Ey bu cihanı elinde tutan padişah! Eğer kabrin sana dar olmasın dersen daima adaletle hükmeyle.)

Tecessüs eyler isen n'ola hâlün
Olur pâ-mâl olan mâl ü menâlün

(Hâlinin ne olacağını merak edersen, bütün malın bir gün ayaklar altında kalır.)

Viresin âkıbet bu cân-ı pâki
Vücûdun mesken ide zîr-i hâki

(Bir gün bu temiz canını verirsin ve vücudun toprağın altını mesken eder.)

Sana bu pâdişâhlık bâki kalmaz
Dime bu cânı viren girü almaz³⁶

(Sana bu padişahlık ebedi kalmaz. Bu canı veren geri almaz, deme.)

Menâkıb'da "Taşkaynadan" diye bir yer geçmektedir. Burası eserde Bozarmut Dağları'nda akarsulu bir yayla mevkii olarak anlatılmaktadır. Burası menkıbeye göre Ümmî Kemâl'in bulunmaktan hoşlandığı, sultanla görüştüğü ve onu iyileştirdiği yerdir. Burası Tekkeköy'ün girişinde oldukça güzel ve Ümmî Kemâl hazretlerinin misafirlerini ağırladığı ve onlara ikramda bulunduğu bir mevkidir.

Görüldüğü üzere menâkıb, Ümmî Kemâl hazretleri için önemli bir kaynaktır. Menâkıb bize Ümmî Kemâl hazretlerinin dervişleri konusunda da bilgi vermektedir. Buna göre onun Selâhaddin, Yahya Dede, Emre Dede, Kutbuddin Hoca gibi dervişleri vardır. Bu eserden Bolu sınırları içerisinde kalan bazı yerler ve buralardaki tasavvufî faaliyetler için de istifade edebiliyoruz. Özellikle Bolu kültür tarihi araştırmalarında bu menâkıbın bize çok şey anlattığını burada ifade edebiliriz.

³⁶ Ramazan Sarıçiçek, a. g. m., s. 337. (Menakıb'dan alınan beyitlerin altındaki aktarmalar tarafımızca yapılmıştır.)

2. BÖLÜM

ÂŞIK AHMED'İN ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

DİVAN NÜSHASINDAN

*

BİZ TESLİMİZ ERENLERE

Âşık olan durmaz söyler
Hak dostları bizi eğler
Ümmî Kemâl yolum bağlar
Biz teslîmüz erenlere

Ümmî Kemâl izin virse
Âşık ma'şûkını bulsa
Kâmil mürşid(e) teslim olsa
Biz teslîmüz erenlere

Erenlerin gizli sırrı
Mâsivâdan gönli arı
Tebîh okurlar her biri
Biz teslîmüz erenlere

Şeyh Ümmî Kemâl uyandı
Dervişleri gör neyledi
Cümlemizi şâd eyledi
Biz teslîmüz erenlere
Şimdi gönlüm ister Bolu
Biz teslîmüz erenlere

مَنكِر لَرِين جَوَقْدَر قَدَرِي
 لَیل تَهَار سَرِي جَهَرِي
 عَاشِقِ اَحْمَدِ اَغَلَر كُومَلَر
 اَللَر نَدَن نَسَنه كَلَمَر
 وَجُودَم تَوَحِيدِ جَمَرِي
 اَجَه لَم بَوَاوُر مَانَلَرِي
 تَوَحِيد نَوَرِن شَیْطَان نَوَرِن
 اَجَه لَم بَوَاوُر مَانَلَرِي

عَاشِقِ اَوَلَاك طُور مَز سَوَاوُر
 اَتَمِ كَمَالِ یُولُوم بَاغَلَر
 اَتَمِ كَمَالِ اَذِین وِیْر سَه
 كَامِل مَرِیْد شَیْخِ اَوَلَه
 اَر نَلَر یَك كِزَلِ سِیْدِ
 شَیْخِ اَوَقُور لَه رَه رِی
 شَیْخِ اَتَمِ كَمَالِ اَو یَانَدِ
 جَمَلَه مَز ی شَاذ ایلَدِ
 شَمِید كُوكُلُوم اِسْتِیْوَلِ
 حَق دَستَلَر یَزِی اَكَلَلَر
 یَز شَیْخِ اَوَلَر اَر نَلَر
 عَاشِقِ مَعشُوقِی بُولَسَه
 یَز شَیْخِ اَوَلَر اَر نَلَر
 مَاسَوَادَن كُوكُلِ اَرِی
 یَز شَیْخِ اَوَلَر اَر نَلَر
 دَر وِیْشَلَرِ كُور شِیْلَدِ
 یَز شَیْخِ اَوَلَر اَر نَلَر
 یَز شَیْخِ اَوَلَر اَر نَلَر

دَستَلَر بُو كُور جَو شَد وِیْتَه
 بَلِیْل حَسَرَتِ اَنجَق كُولَه

ÜMMÎ KEMÂL GELDİM SANA

Ümmî Kemâl geldim sana
Himmet eyle yâ bana³⁷
Hep âşıklar teslim sana
Himmet et aşalım dağı

Borandır dağların başı
Âşık bilmez yazı kışı
Dost yoluna canı başı
Himmet et aşalım dağı

Bu sarplardan bizi aşur
Dostun bahçesine düşür
Mâsivân bizi geçür
Himmet et aşalım dağı

Zikir ehli candan geçer
Aşkın şarâbından içer
Zikr’olmayan yoldan şaşar
Himmet et aşalım dağı

Erenler misâfiri sever
Âşık Ahmed turmaz iver
Hep âşıklar himmet umar
Himmet et aşalım dağı

³⁷ Bu mısra Sefîne’de “Himmet et Bolu’yu bana” şeklinde geçmektedir.

اَتِي كَمَالِ كَلْدِيمِ سَكَا
 هَبْ عَاشِقُ تَسْلِمِ سَكَا
 بُوْرانْدَرُ طَغَارِيكِ بَاشِي
 دُستِ يُولُونَه جَانِ بَاشِي
 بُوَصَرِ بِلَرِ بِيْزِي اَشُوْرَر
 مَالِ سَوَادَكِ بِيْزِي كَمبُوْر
 ذِكْرِ اَهْلِ جَانْدَكِ كَمبَار
 ذِكْرِ اَوْلِيَاكِ يُولْدَكِ شَكْر
 اَرَنَلَرُ سَافِرِي سَمَوَار
 هَقَّتْ اَيْلَهْ يَا بَا
 هَقَّتْ اَيْتِ اَسْلِمِ طَغِي
 عَاشِقِ بِلَمَرِ بَازِي قِشْمِي
 هَقَّتْ اَيْتِ اَسْلِمِ طَغِي
 دُستِ بَحْمِي سَنَهْ دُشُوْر
 هَقَّتْ اَيْتِ اَسْلِمِ طَغِي
 عَشْقِي شَرَابِنْدَكِ اَحَار
 هَقَّتْ اَيْتِ اَسْلِمِ طَغِي
 عَاشِقِ اَحْمَدِ طُوْر مَزْ اَوَار

ه

هَبْ عَاشِقُ تَسْلِمِ سَكَا
 هَقَّتْ اَيْتِ اَسْلِمِ طَغِي

YOLUMUZ DOSTA GİDER

Yolumuz dosta gider kardaşlar
Akıdalım gözden kanlı yaşlar
Kaldıralım kalbden dürlü teşvişler
Bize himmet eyle sultan Ümmî Kemâl

İhyâ geceleri tevhîd sürülür
Cümle erenler de anda bulunur
Kararmış kalplerin pası silinür
Bize himmet eyle sultan Ümmî Kemâl

Hem kerâmetin ızhâr olmuştur senin
Pâdişâhlar gelüp anlamış hâlin
Ocağında olmaz aslâca külün
Bize himmet eyle sultan Ümmî Kemâl

Seni arzûlayup evvel gelen cânlar
Mevlâm yedürsün cennetinde hânlar
Biçilür eğnine hülleden tonlar
Bize himmet eyle sultan Ümmî Kemâl

Sizlerden kalmışdur yol, erkân, usûl
Bize şefâ'atini Hazret-i Resûl
Âşık Ahmed Hakk'a bulalım vusul
Bize himmet eyle sultan Ümmî Kemâl

یولیموز دت کیدر قردیشلر
اقیدلیم کوزدن قانیه ییشلر

قالدیر لیم قلدن درلوتشوشلر
احیا کیملری توحید سوریلور
قدریش قیلیریک یلمی سلور
هم کیمتک اظهار اولمش در
اوجاغیکده اولماز اصلاجه کولک
سینی ارطولیب اول کالان جانلر
یجلور اکینه حله دن طونلر
سیرلر دن قالمیشدر یول ارکان اصول
عاشیق احمد حقه بولا لیم وصول
بیره هیقت ایله سلطان اتق کمال
جمله ارنلرد انله بولسور
بیره هیقت ایله سلطان اتق کمال
یاوشاقلر کلوب اکله میش جالک
بیره هیقت ایله سلطان اتق کمال
مولم یدر سون جنتک معونلر
بیره هیقت ایله سلطان اتق کمال
بیره شفاعتک حضرت رسول
بیره هیقت ایله سلطان اتق کمال

BEHEY GÂFİL AÇ GÖZÜNÜ

Behey gâfil aç gözünü
Kulak ur dinle sözümü
Dosta bağla özünü
Bizim için ölüm vardır

Bir gün ecel gelür bize
Dolu düzenlerin boza
Meyil verme oğla kıza
Bizim için ölüm vardır

Nice olsan sâhib-kırân
Ecel gelür vermez amaân
Önü ma‘mûr sonu virân
Bizim için ölüm vardır

Fitneler dünyâyı tutdu
Gelenler hep gene gitdi
Ehl-i dîn kâmil az kaldı
Bizim için ölüm vardır

Sarılalım erenlere
Ehl-i kâmil olanlara
Âşık Ahmed bilenlere
Bizim için ölüm vardır

بهی غافل آج کوزی کی
 دست بفلہ اوز کی
 بیکون اجل کلور بیزه
 میل ویزمه اوغله قاپیز
 نجه اولسک صاحب قیران
 اولی مسمور صوکی وهران
 فتنلر دنیا لی طوطدی
 اهل دین کایل از قلدی
 صار پاللم آرنا ره
 عایشی احمد یلنلر
 قولاق اوز دیکه سوریه
 بیزم اجون اولوم ووردور
 دولی دوزنلر یک یوز
 بیزم اجون اولوم ووردور
 اجل کلور ویز قز امان
 بیزم اجون اولوم ووردور
 کلنلر هب که کندی
 بیزم اجون اولوم ووردور
 اهل کایل اولنلر
 بیزم اجون اولوم ووردور

۱۱۱۱۱۱۱۱
 ۱۱۱۱۱۱۱۱

ERENLERDEN İZİN ALDIM

Erenlerden izin aldım
Dost yoluna revân oldum
Nice erlerden ayrıldım
Mevlâm ırma gönlümüzü³⁸

Allah’a ısmarladık sizi
Duâdan unutman bizi
Sancak altında cümlemüzi
Mevlâm ırma gönlümüzü

Mevlâm yolum açuverdi
Ümmî Kemâl izin verdi
Sandım can tenden ayrıldı
Mevlâm ırma gönlümüzü

Dünyada insan ayrılır
Kimi ölür kimi kalur
Arşın altında dirilür
Mevlâm ırma gönlümüzü

Âşık Ahmed olmuş bende
Kâh zâhirde kâh bâtında
Resûl’ün sancağı altında
Mevlâm ırma gönlümüzü

³⁸ “ırma” kelimesi burada “ayırma” şeklinde okunuyor. Ancak vezin gereği “ırma” şeklinde olması gerekiyor. Üstelik şiir, Sefine’de bu “ırma” şeklinde kaydedilmiş.

هَبْ غَاشِقْلَر هَبْت اَوَمَار هَبْت ايت اَشْلَم طَاغِي

ارنلردن ادين اَلدِيم
نَحْه ازلردن ايرلديم
الله اصمار لدوق سېزي
صنّاق التينده جَمَله نُورِي
مُولَم يُولُوم اَجِيوِيَر دِي
صنّدم جان صندك ايرلدي
دنياد اَنِيَاك ايريلور
عَرِيشِيك التينده دِيريلور
عَاشِق اَحْمَد اولش بِنْدَه
رَسُولك صفاغِي التينده
دَسْيُولُونَه رَوَان اولدِيم
مُولَم ايرمه كوكلَمَزِي
دُعَادَن اَوْشَمَك بِلِي
مُولَم ايرمه كوكلَمَزِي
اَتِي كَمَال ادين وِير دِي
مُولَم ايرمه كوكلَمَزِي
كِيَمِي اولور كِيَمِي قَالور
مُولَم ايرمه كوكلَمَزِي
كَاهْ ظَاهِرْد كَاهْ بَاطِنَه
مُولَم ايرمه كوكلَمَزِي

هَبْت اَيْلَه كَلْدِيم بُونَه
حَقِي حَقِي جَانَلَه
هَبْ غَاشِقْلَر كُورْدَم يُولَه
حَقْدَن غَيْر كِسْم يُوَقْدَر

BİZE DOSTTAN SELÂM GELDİ

Bize dos(t)dan geldi selâm
Selâmına kıldım kıyâm
Hak'dan geldi bize kelâm
Mevlâm aşkını artursun

Şâdmân oldu gönlümüz
Du'â kıldı bu cümlemiz
Hakk'a doğrudur yolumuz
Mevlâm aşkını artursun

Bu cihânda yokdur vefâ
Aşka düşen bulur safâ
Seni ısmarladık Hakk'a
Erenler yardımcın olsun

Sağın solun hep erenler
Himmetleri açar gönüller
Hak yoluna giden kullar
Meskenleri dizâr olsun

Erenlerin gülü gonca
Mürşidim kâmindür anca
Âşık Ahmed bullar(?) anca
Delîlimüz tevhîd olsun

بِنَدَسْدَن كَلْدِي سَلَام
 حَقْدَن كَلْدِي بِنَه كَلَام
 سَنَادِمَانْ اُولْدِي كُو كَلِمُوز
 حَقَا طُوغُرِي دَر بُولُوز
 بُو جِهَانَنه يُو قَدَر وَفَا
 سَنِي اَصْدَار لَدُو ق حَقَا
 سَلَامِنَه قَلْدِي مَقِيَام
 مَوْلَمْ عَشِقِي ار تُو رَسُون
 دُعَا قَلْدِي بُو جِهَانُوز
 مَوْلَمْ عَشِقِي ار تُو رَسُون
 عَشِقَه دُو شَان بُولُوز مَصْفَا
 اَر نَار يَر دِي مِ جِيك اُولْسُون

صا

صَاغَلِكْ صَوْلَتِ مَبِ اَر نَلَر
 حَقِ بُولِيَه كِي دَن قُولَلَر
 اَر نَلَر يَكْ كُولِي غَوْغِيَه
 عَالِشَقْ اَحْمَد بُولَلَر اَنْجَه
 هَمْتَلَرِي اَجَار كُو لَلَرِي
 مَسْكَنَلَرِي دِي زَار اُولْسُون
 مَرْشِي دِي مِ كَامِل دَر اَنْجَه
 دَلِيْلُوز تَوْحِيد اُولْسُون

DAĞLAR GÖÇ ZAMANI GELDİ

Yolumuz döndi kışlaya
Mevlâm suçum bağışlaya
Dağlar ağlar dervişlere
Dağlar göç zamânı geldi

Hisarlıg'ın erenleri
Hâzır olsun himmetleri
Sıbyânlar gonca gülleri
Dağlar göç zamanı geldi

Biz gidicek ağlar mısın
Âşık hâlinden anlar mısın
Gâfillere güler misin
Dağlar göç zamânı geldi

Dünyâ bir yaylaya benzer
Câhiller hayvân olmuş gezer
Ârifler âhiretin düzer
Dağlar göç zamânı geldi

Âşık Ahmed durma ağla
Aşk odına ciger tağla
Son göçümüz âsân eyle
Mevlâm göç zamanı geldi

عاشق احمد سويلر سوزين
مولا سېنه طوميش اوزين
بهارين كورمه يوزين
خيزر كېي اولميش كوزين

بولور دوند قشلايه
مولم صوجم باغشلايه
دغلر اغلر درويشله
دغلر كوچ زماناي كلدي
حصار ليك ارنلر ي
حاضر اولسون همتلر ي
صيانلر غفله كوللر ي
دغلر كوچ زماناي كلدي
عاشق حاليندن اكلر سېين
عاشق كوچ زماناي كلدي
بېكيد جك اغلر سېين
جاھلر حيون اولميش كوز
دنيا بربلايه بلكوز
دغلر كوچ زماناي كلدي
عاريفلر اخيرين دوزار
عشق اوده جگر طفله
عاشق احمد طورمه اغله
صوك كوچموز آسان ايله
طغلا كوچ زماناي كولدي

بولموز دنده كېد قور دغلر
اقيه لم كوزدن قانيله يشار

AŞK ODUNA YANARIM

Feyz-i Hak'dan bu kelâmı söylerem
Düni günü aşk odına yanaram

Kim ki yanmaz Hak yolına dünyâda
Şöyle hayvân sanma insân fenâda

Gel ey gâfil terk eyle bu fenâyı
'Âşık olan n'eyler iki cihânı

Bu cihânda çekersen ah [u] zârı
Mevlâm nasîb eyler sana dîzârı

Hüdâm eyler mukarreblerden anı
'Âşık olan n'eyler hûr-ı cinâmı

'Âşık Ahmed düşmüşem âh [u] zâra
Amân Mevlâm âşık oldum dîzâra

³⁹ Manzumeler şuradan alınmıştır: Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıççek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014.

ŞÜKÜR MEVLÂM ZÂKİR OLDUM

Şükür Mevlâm zâkir oldum
Aşkın meyın ben de tatdım
Yüz sürüp kapuna geldim
Sâ'ilem Mevlâm tut elimden

Âşık ma'sûkını bulsun
Ten aşkınla yansun tütsün
Zikrim fikrim tevhîd olsun
Kerem it alma dilimden

Dilim zikr eylesün seni
Kalbim eyle tevhîd kânı
Sensin maksudum ya Ganî
Muhabbetin alma gönlümden

Rûh vücûda sultân olsun
Gizli sırrın kalbe tursun
Nefs'emmâre yansun erisün
Yisün topı her iklimden

Tevhîd topı pek işgüzâr
Nefsin kal'asını bozar
Âşık Ahmed kalbde sezer
Çıkma fikrimden aklımdan

DOSTLAR BUGÜN AŞKA DÜŞTÜM

Dostlar bugün aşka düşdüm
Yanıban kaynayup cořdum
Ben deryadan bir su içdim
Sürelim ism-i Celâl'i

Celâl ismini sürelim
Maksûdımıza irelim
Dost cemâlin seyr idelim
Sürelim ism-i Celâl'i

Esmâmuz Hakk'ın Celâl'i
Birdür celâli cemâli
Şeyhimden vird aldım anı
Sürelim ism-i Celâl'i

Virdimüz ism-i Celâl'de
Mürşidim gayet kemâlde
Maksudum benim cemâlde
Sürelim ism-i Celâl'i

Şükür bulduk erenleri
Deryâ 'ummân olanları
Âşık Ahmed eyler zârı
Sürelim ism-i Celâl'i

GELİN DOSTLAR AĞLAŞALIM

Gelin dostlar ağlaşalım
Ummânlara kavuşalım
Menzilleri hep aşalım
Sürelim ism-i Celâl'i

İsmi-i Celâl oldu virdim
İki cihânı n'iderdim
Dîzâr görmek murâdım
Sürelim ism-i Celâl'i

İsm-i Celâl kalb aynası
Ziler nice dürlü pası
Ne murdârdur kalb-i kâsî
Sürelim ism-i Celâl'i

Nefs-i emmâreyi yakar
Kal'aların bozar yıkar
Dost bağından güller kokar
Sürelim ism-i Celâl'i

İsm-i Celâl meydân açar
Nefs askerini keser biçer
Âşık Ahmed işini becer
Sürelim ism-i Celâl'i

BU CİHAN FÂNÎDİR

Bu cihân fânidir bildiük
Hakk’a doğru bir yol bulduk
Zikru’llâha meşgûl olduk
Dostlar gelin bu tevhide

Tevhîdi verdi kullara
Hak rahmet etsün anlara
Delîldür bu sarp yollara
Dostlar gelin bu tevhide

Tevhidin sevâbı çokdur
Sürenlerin yüzü akdır
Mizân sırât ana yokdur
Dostlar gelin bu tevhide

Yel gibi geçer sırat tamuyı
Dizâr görmek hem murâdı
Görmez anlar tamu odı
Gelin dostlar bu tevhide

Tevhid bize Hak’dan geldi
Sürenler Mevlâ’sın buldı
Âşık Ahmed iniledi
Dostlar gelin bu tevhide

MEVLÂM BİZE İMDAT EYLE

Mevlâm bize eyle imdâd
Aşkını kıl kalbde müzdâd
Şefâ‘at kıl ya Muhammed
Tevhîd süren âşıklara

Bu âşıklar seni özler
Mest-i müdâm yollar gözler
Şeyhimindür he bu sözler
Himmet eyle âşıklara

Erenlerden himmet alduk
Aşkın meyin içüp datduk
Yüz sürüp kapuna geldük
Kıl inâyet âşıklara

Ehl-i tevhîd olan kişi
Âsân olur cümle işi
Kerem kılmış âşıklara

Tevhîd bizim îmânımız
Dîzâr görmek murâdımız
Âşık Ahmed töhmetliyüz
Kıl ‘inâyet âşıklara

TEVHÎT EHLİ OLAN KİŞİ

Ehl-i tevhîd olan kişi
Kaldur kalbinden teşvişi
Tahkîk bu îmânın başı
Lâ ilâhe illa'llâh

Tevhîddür bizim kârımız
Hakk'a doğrudur yolumuz
Son nefesde îmânımız
Lâ ilâhe illa'llâh

Gel ey kardaş tevhîd eyle
Gönlün gözün Hakk'a bagla
Leyl ü nehâr durma söyle
Lâ ilâhe illa'llâh

Elif Hakk'a doğru gider
Dost özleyen seri n'ider
Ehl-i zikir Hakk'a gider
Lâ ilâhe illa'llâh

Âşık Ahmed oldu fakîr
Lisânımız tevhîd okur
Ehl-i tevhîd nurda yatur
Lâ ilâhe illa'llâh

AŞKIN DENİZİ YİNE COŞTU

Yine aşkın bahri coşdu
Dertli gönül serden geçdi
Bir dost benim yaram açdı
Goygun yaram merhem almaz

Durmaz yanar dertli yürek
Âşık bilmez yakın ırak
Dost yolunda olan helâk
Şehîd kanı akar durmaz

Şehîd mertebesi a‘lâ
Cümlesiden efdal ola
Mevlâm bize nasîb eyle
Anlar mîzân sırât bilmez

Sırâtı yel gibi geçer
Dostdan yana pervâz açar
Kevser şarâbından içer
Ma‘şûkunı bulur durmaz

Şeyhim bize eyle himmet
Ol Resûl’e olduk ümmet
Vir salavât Âşık Ahmed
Âşık sancakdan ayrılmaz

ÂŞIK BİR KÂMİLE VARINCA

Âşık bir kâmile varınca
Gönül dostunu bulunca
Zâkir olam tâ ölünce
Amân Mevlâm Kadîr Mevlâm

Mevlâm sana doğru özüm
Dergâhında ak it yüzüm
Bu gafletden uyar gözüm
Amân Mevlâm Kadîr Mevlâm

Bilürem isyânım çokdur
Dergâhında yüzüm yokdur
Rahmet deryân katı çokdur
Amân Mevlâm Kadîr Mevlâm

Ben bir âsî mücrim kulam
Dîvânına nice varam
Suçum afv eyle yâ Mevlâm
Amân Mevlâm Kadîr Mevlâm

Dîzârına oldum âşık
Budur niyâzım yâ ma‘şûk
Âşık Ahmed bagrı pişük
Amân Mevlâm Kadîr Mevlâm

DOSTUN YOLUNDA

Dost yolunda seher vaktı
Zikru'llâhda bulduk dadı
Terk eyledi cismi adı
Âşık ma'sûka varınca

Dost elleri geldi yakın
Mâsivâdan kendin sakın
Edeblerin cümle dakın
Âşık ma'sûka varınca

Dost bağında güller kokar
Aşk ateşi bağrım yakar
Gözüm yaşı durmaz akar
Âşık ma'sûka varınca

Gönül verdim ben bir dosta
Zâlim nefsim olsun yasda
Kalmasun bu kalbim pasda
Âşık ma'sûka varınca

Âşık Ahmed aglar zârî
Dost yoluna komuş seri
Sevinsün bu rûh askeri
Âşık ma'sûka varınca

ÂŞIKLAR DOST CEMÂLİNİ DİLER

Dost cemâlin diler âşıklar
Bûlbûl gibi zâra başlar
Tevhîd ider dağlar taşlar
Mevlâm sana olmuşam âşık

Tevbe kapuları açuk
Suçum afv eyle yâ Mucîb
Âşkın şarâbından içip
Mevlâm sana olmuşam âşık

Şerîkin nazirin yokdur
Birliğine şübhem yokdur
Müşriklerde îmân yokdur
Mevlâm sana olmuşam âşık

Âşık olan n'eyler varı
Dost yolına nâmûsı ârı
Mevlâm sana olmuşam âşık

Ahmed-i Dîvânî yokdur
Mürşidine beli pekdür
Âşıkı söyleden Hak'dur
Mevlâm sana olmuşam âşık

EY BENİM SEVGİLİ ŞEYHİM

Ey benim sevgili şeyhim sultânü'l-ârifin
Hem erenler pâdişâhı Şeyh Rûknü'd-dîn
Gâ'ibâne âşık oldum ol mübârek cemâline
Etmez misin 'âlî himmet bu kemter kulına
Sen bir 'âlî pâdişâhsın otur tahtında
Mağribin maşrıkın tasarrufı senin elinde
Pâdişâh ister ise anca kul
Kapusında boyun büküp ol zelîl
Olur ise rızâsında ol sultânın
Hem dahi mertebesi 'âlî olur anın
Şöyle kim anı maksûdına ergürür
Tâ kıyâmet haşr olunca diri kılur
Âşık Ahmed medh eyler bir kutb-ı zamânı
Yüzünü gören n'eyler iki cihânı

PERVÂNE OLDUM YANARIM

Şeyhimin vasfın söylerem
Pervâne oldum yanaram
Dâ'im Hakk'a inanuram
Sözüm yokdur bir dahi

Leyl ü nehâr dostda gözün
Sükker bize acı sözün
Kalmaz 'aklı gören yüzün
Ey erenler pâdişâhı

Bu cihânda seni gördüm
Geldim hakkı sende buldum
Cemâline hayrân oldum
Doymaz bu gözler bi'llâhi

'Âşık olan söyle durmaz
Gönül dostdan hiç vaz gelmez
Sırrını kimseye demez
Bilür ancak bir İlâh'ı

Âşık Ahmed ol bu yolda
Dost arama sagda solda
Beş vaktini ol Ka'bede
Kılar şeyhim be vallâhi

BİR ONULMAZ DERDE DÜŞTÜM

Bir onulmaz derde düşdüm kimse bilmez derdimi
 Dertli gönül dermân ister dost bağının gülünü
 ‘Arzuhâlim katı yanlış etme mahzun kulunu
 Dosta yarar hizmetim yok cümle kusûr hep benim

Ey benim sevgüli Mevlâm cümle kusûr bendedür
 Sen Kerîm’sin hem Rahîm’sin lutf u ihsân sendedür
 Vasfın ile eglenürem muhabbetin câdadır
 Nice ideyim durmaz gönül aslâ yanılmaz dilim

Sencileyin dost gözleyen n’eylesün hânümânı
 Fedâ kılur dost yolına hem baş ile hem cânı
 Sâ’ilem geldim kapuna kıl terahhum yâ Ganî
 Bakma yüzüm karasına çokdur isyânım benim

Bir şehir bu cihân aslâ hiçbir vefâsı yok
 Ehl-i dile dindân olur cevri ve cefâsı çok
 Geldi dostdan cânıma [kim] değdi bir temrenli ok
 Ol hekimler ilâc etez goygundur yaram benim

Dost elinden yaralıyam hem pîrim pek işgüzâr
 Nice agyârı çeküben dostuna eyledi yâr
 Âşık Ahmed gâfil olma eyleyegör âh u zâr
 Ancak ol dost rahmet idüp yaramı sarar benim

DETLİ GÖNÜL DOST ARZULAR

Dertli gönöl dost arzûlar aslâ bilmez hâlini
 Sevdügi de gazab etse yine kesmez dilini
 Pâdişâhlar râhim olur garîb etmez kulunı
 Bizî vaslından ırak hem kılma ma'bûdum cüdâ

Dîzârına oldum âşık muhabbetin cândadır
 Ol cemâlin görebilsem Kadîr Mevlâm kاندadır
 Nice ireyim pek âsîyem cümle günâh bendedür
 Olmak ister dostâ hâs kul bu kötü kemter gedâ

Ol resule ümmet eyle kendine kul yâ Ganî
 Cümle mahlûk zikr ideyor böyle bilmezdim seni
 Âşık olan çokça söyler aslâca turmaz dili
 Ol Habîbin hürmetine ey Ganî Bârî Hudâ

Tağlar taşlar meşgûl olmuş zikru'llâh ider kamu
 Levh [ü] kalem cümle cümle Uçmak zikru'llâh ider Tamu
 Kudretinle sen yaratdın on sekiz bin âlemi
 Yer ile gök cümle mahlûk turmayup eyler sadâ

Cümlenin ma'bûdı sensin senden gayrı kimse yok
 Sen kerîmsin hem rahîmsin Kadîr Mevlâm lutfi çok
 Âşık Ahmed bülbül olup dost gülünden turma kok
 Bir gün ola dost bâğından cânıma gele nidâ

ÂRİF OLAN ANLAR SÖZÜNÜ

Saat saat öten laklak
Zâhirâ görünüş leylek
Dâimâ çağırur yâ Hak
Ârif olan anlar sözünü

Nevrûz-u sultaniyeyi bilür
Cümle kuşdan evvel gelür
Hak Hak deyen murâd alur
Ne yatarsın aç gözünü

Temmmûz gider bunda turmaz
Kışlasını kimse bilmez
Tesbîhini kimse görmez
Mevlâsı bilür özünü

Bir yuvaya konar göçer
Kışlasına turmaz kaçır
Âşık Ahmed ömrin geçer
Gâfil olma aç gözünü⁴⁰

⁴⁰ Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefine-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Define-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıçiçek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 116.

SONUÇ

Âşık Ahmed, 18. yüzyılda Bolu, Kütahya, Bursa civarında yaşamış Bolu / Dörtdivanlı mutasavvıf bir şairdir. Yaşadığı dönemde Dörtdivan, Tekkeköy, Bolu, Bursa’da bulunmuş; Yûnus Emre tesiriyle şiirler yazmış, ilâhîlerinde “Âşık Ahmed” ve “Ahmed Divânî” mahlaslarını kullanmış olan mutasavvıfın manzumeleri oldukça etkileyicidir.

Bu manzumeler ayrıca onun dönemi ve yaşadığı yerler için belgesel bir değere sahiptir. Özellikle Ümmî Kemâl hazretleri ve onun yaşadığı yerlerle ilgili manzumelerinde bu türden bazı malumat bulabilmekteyiz.

Âşık Ahmed, Nakşibendiye’den Şeyh Ali Rûkneddin Efendi’ye intisap etmiş ve kendisinden seyr ü sülûk görmüş bir mutasavvıftır. Tasavvuf terbiyesi gören diğer zevât gibi Âşık Ahmed’in manzumeleri de oldukça derinlikli eserlerdir.

Âşık Ahmed, manzumelerinde zikir, mürşit, zikir halkası gibi konular yanında yayla göçü, leylekler gibi yerel ve sosyal tarih araştırmalarına katkı sunacak manzumeler de kaleme almıştır. Bu türden manzumeleri onu Bolu kültür tarihi araştırmalarında da önemli bir yere koymaktadır.

Bilebildiğimiz kadarıyla Âşık Ahmed’in iki eseri vardır. Bunlardan ilki bir divançe hacminde ve “Sefîne” adını verdiği şiirleri, diğeri ise Menâkıb-ı Kemâl Ümmî adlı eseridir. Âşık Ahmed’in şiirlerine Bolulu Mustafa bin İsmail tarafından “Metn-i Sefîne-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî” adıyla bir şerh yazılmıştır. Hem Sefîne şerhi hem de menâkıb yayınlanmıştır. Bu iki eser Bolu, Tekkeköy, Bozarmut civarındaki tasavvufi faaliyetler için son derece önemli birer kaynak olduğu gibi ayrıca Âşık Ahmed Divânî ve Bolulu Mustafa’nın da unutulmasının önüne geçmiştir.

Âşık Ahmed üzerine yapılan çalışmalarda onun genel olarak Geredeli Seyyid Ahmed Efendi’yle karıştırıldığını görürüz. Bu iki zâtın isimleri dışında pek bir ortak özelliği bulunmamaktadır. Ayrıca manzumelerinden hareketle Âşık Ahmed’in yaşadığı dönem ve yerlerle ilgili çıkarımlar yapabiliriz. Buna göre Âşık Ahmed, Dörtdivan’ın Yukarıdöğerköyünde dünyaya gelmiş, Nakşibendiye’den yetişmiş, Bolu’ya bağlı Tekkeköy’de Ümmî Kemâl Tekkesi’nde bulunmuş, tasavvufi muhtevada birçok manzume söylemiş, Menâkıb-ı Kemâl Ümmî’yi kaleme almış bir zâttır. Ayrıca Bolu cönklerinde Âşık Ahmed’in bazı manzumelerine tesadüf edebilmekteyiz. Seyyid Ahmed Efendi ise, Geredeli Abdullah Efendi’nin oğludur ve 1915 senesinde vefat etmiştir. Gereke Yukarı Tekke’de vazife yapmıştır.

Sonuç olarak bu çalışmanın ilgili bölümlerinde Âşık Ahmed’in hayatına, eserlerine, manzumelerinden örneklere yer verilmiş; hayatı ve eserleri başkalarıyla karıştırılmış olan mutasavvıf, mümkün olduğu kadar burada tanıtılmak istenmiştir.

Ekler

ÂŞIK AHMED ÜZERİNE YAZILAR

DÖRTDİVANLI ÂŞIK AHMED'İN LEYLEK ŞİİRİ

Leylekler Dörtdivan'a geleli epey oldu. Bazı zamanlar onları bir caminin kubbesinde bazen de tarlalarda toplu hâlde görüyorum. Uzaktan biraz seyrediyorum onları. Birkaç fotoğraf alıyorum. Onları mümkün mertebe rahatsız etmeden seyretmek bana büyük keyif veriyor.

Kültürümüzde leyleklere çok büyük bir önem atfedilmiş. Bunları özellikle şerh türünde kaleme alınmış eserlerde görebiliyoruz. Leylek insan-ı kâmil yani evliyanın sembolü kabul edilmiş aynı zamanda. Göçmen kuşlar bu açıdan sembolik olarak düşünülmeli.

Leylekler Türk insanının kadim dostu olmuşlar. Onlar diyarımıza geldiği vakitlerden itibaren birer komşu gibi görülür. Onlarla yârenlik edenler vardır. Hâsılı leyleklere bir dost gözüyle bakarız biz.

Bu bakış açısıyla 18. yüzyılda Dörtdivan ve Tekkeköy'de yaşamış, bir müddet Bursa'da bulunmuş Âşık Ahmed Dîvânî'nin bir şiirinde de karşılaştım. Bu şiir Bolulu Mustafa bin İsmail tarafından kaleme alınan, Ramazan Sarıçiçek tarafından yayınlanan Sefîne Şerhi'nde yer alıyor. Unutulmaması, sayfalarda kalmaması için burada paylaşıyorum:

Saat saat öten laklak
Zâhirâ görinüñ leylek
Dâimâ çağırur yâ Hak
Ârif olan anlar sözünü

Nevrûz-u sultaniyeyi bilür
Cümle kuşdan evvel gelür
Hak Hak deyen murâd alur
Ne yatarsın aç gözünü

Temmûz gider bunda turmaz
Kışlasını kimse bilmez
Tebîhîni kimse görmez
Mevlâsı bilür özünü

Bir yuvaya konar göçer
Kışlasına turmaz kaçır
Âşık Ahmed ömrin geçer
Gâfil olma aç gözünü

(Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefîne-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıçiçek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 116).

(Yasin Şen, Dörtdivan Yazıları, Merkez Repro Yayınları, Ankara 2025, s. 99-100)

DÖRTDİVAN'DA BULUNAN BİRKAÇ ASIRLIK BİR KILIÇ

Dörtdivan kendindeki zenginlikleri günümüzde yavaş yavaş sergilemeye başlayan yerlerden birisi. Elbette bu da bilgiyle, ilgiyle ve sevgiyle olan bir şey. Nitekim ilçede başladığımız kültür araştırmalarının hemen her gün çok kıymetli sonuçları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunları biz yazdığımız yazılarla elimizden geldiği kadar dile getirmeye çalışıyoruz. Bu yazıda da en azından üç asırdır bir ailede bulunduğunu düşündüğümüz bir kılıcı söz konusu etmeye çalışacağız. Fakat bundan önce kılıcın kendisinden intikal ettiğini düşündüğümüz Şih Ahmed, Derviş Ahmed veya Derviş Ahmed Dîvânî şeklinde anılan mutasavvıftan burada kısaca söz etmek istiyoruz.

Dörtdivan'ın Yukarıdüğer köyünden olduğu hâlde uzun bir zaman Geredeli olduğu düşünülen bir Şih Ahmed veya Derviş Ahmed vardır. Bu zat Dörtdivan'da isminin başına “Şih” ibaresi getirilerek anılır. Fakat bunların tek bir şahıs olduğu anlaşılmaktadır. Onun Menâkıb-ı Kemâl Ümmî adında bir eseriyle Bolulu İsmail adından bir mutasavvıfın şerh yazdığı şiirleri mevcuttur. Her iki eseri de yayınlanmıştır. Bu zâtın hayatı hakkında bazı menkıbeler günümüzde hâlen anlatılmaktadır. Bunların bazıları Ümmî Kemâl hazretlerinin menkıbeleriyle de karışmış bir hâldedir.

Kısaca onun hakkında bilgi verdikten sonra ona izafe edilen ve günümüze kadar ulaşan bir kılıçtan söz etmek istiyoruz.

Aşağıdüğer ve Yukarıdüğer köyleriyle ilgili bir yazıda Şih Ahmed Efendi'nin bir kılıcının hâlen Bekirgil'de olduğu kayıtlıdır. Bu yazıda bu kılıçla ilgili şu satırlar yer almaktadır:

“Bekirgil ailesinden birisi bu kılıcı vaktiyle köyden geçmekte olan koyun tüccarına bir koyun karşılığı satar. Tüccarlar köyün çıkışındaki alanda konaklarken kılıç harekete geçip kesme tehdidinde bulunur. Bunun üzerine kılıcı aldıkları gibi geri verirler. Kılıç birkaç defa yangın geçirmiş. Sapı yanmış ve biraz eğilmiş. Düzeltmek için demirci çekiçle vurduğunda, çekiç her defasında demircinin başına da vurmuş. O gün bugün kılıç olduğu gibi korunmaktadır.” (Bekir Özalp-Recep Şengün, “Aşağı ve Yukarı Düğer Köyü”, DİVANDER Bülteni, Y. 2, S. 3, Haziran 1998, s. 35).

Yukarıdüğer köyünü bir ziyaretimizde İlyas Özalp, kendisinde bulunan bu kılıcı bize göstermiştir. Kılıç eğrilmiş ve birkaç yangın görmüş bir hâldeydi. Kılıcın kabzası da yanmış ve kabzasında sadece metal kısım kalmıştır. Yukarıda nakledilen kılıçla ilgili hikâye biraz farklı olarak bize de nakledilmiştir. Yalnız yukarıdaki tüccarlar burada Kıbrıscık taraflarına koyun ve koç götüren çobanlar olmuştur.

Birgün birkaç çoban bu kılıcı bir koç karşılığında sahiplerinden almış. O gün köyün ilerisinde bir mevkide yatmışlar. Gece uyurken çok rahatsız olmuşlar ve bir türlü uyuyamamışlar. Kendilerindeki huzursuzluğu kılıçtan bilen çobanlar gelmiş, onu sahiplerine teslim etmişler. Bu arada koçu da helal etmişler.

Kılıcı bize gösteren İlyas Özalp, onu birkaç kere demirciye götürdüğü hâlde hiçbirinin bu kılıcı düzeltemediğini nakletmiştir. Demirciler çaresiz bir şekilde kılıcı kendisine iade etmişler.

Yine İlyas Özalp kılıçla ilgili bizzat ninesinin yaşadığı bir hadise de anlatmıştır. Bir zaman kılıcın bulunduğu bu eve iki zât gelmiş. Bu teyzemize kılıcı ziyaret etmek ve karşılığında da para vermek istediklerini söylemişler. Teyze, kılıcı getirmiş, parayı da kabul etmemiş. Adamlar “Alacaksın!” demişler ve o anda kaybolmuşlar. Teyze, ne aldığı parayı bilebilmiş ne de bu adamların nereye gittiğini anlayabilmiş.

Yine İlyas Özalp’in naklettiğine göre bazı hastalar tedavi için ninesine gelir, ninesi de bazı dualar okuyarak kılıcı hastaların etrafında çevirmiş. Zaman içerisinde bu kılıcın kutsal kabul edildiği ve etrafında tedavi yöntemleri ve ziyaret kültürü oluştuğu anlaşılmaktadır.

Bu kılıcı elinde tutan kişiler ve köylüler kılıcın altı yüz yıllık olduğunu da söylemektedirler. Yine bir rivayette bu kılıç savaş zamanlarında kırmızıya dönermiş.

Sonuç olarak Dörtdivan’da böyle bir kılıcın var olduğunu ve bunun da etrafında önemli bir kültür meydana geldiğini ifade edebiliriz.

(Yasin Şen, Dörtdivan Yazıları, Merkez Repro Yayınları, Ankara 2025, s. 53-55)

Ek-3

BOLULU MUSTAFA EFENDİ⁴¹

Bolu'nun yetiştirdiği mutasavvıf şairlerden birisi de Bolulu Mustafa Efendi, 18. yüzyılda yaşamıştır. Bu zât hakkında elimizde çok fazla bilgi yoktur. Adının Mustafa, baba adının da İsmail olduğu, Âşık Ahmed Dîvânî'nin manzumelerine yazdığı ve bildiğimiz kadarıyla tek eseri olan “Metn-i Sefîne-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî” başlıklı şerhten anlaşılmaktadır. Burada onun adı “Bolulu Mustafa bin İsmail” şeklinde kaydedilmiştir. Bu şerh “Sefîne Şerhi” adıyla yayınlanmıştır.⁴² Yine buradaki kayda göre Bolulu Mustafa Efendi, eserini 1783 senesinde bitirmiştir. Vefatının da bundan sonraki bir tarihte olması gerekir.

Bu eserin muhtevasına bakarak Bolulu Mustafa Efendi'nin şiirlerinin yer aldığı bir divanı veya divançesi de olması gerekir.

Bolulu Mustafa hakkında bundan başka elimizde bir kaynak yoktur. Bu şerh içerisinde onun bazı şiirleri de kaydedilmiştir. Mustafa bin İsmail'in “Sürûrî” mahlasıyla manzumeler kaleme aldığı anlaşılmaktadır. Az önce de ifade ettiğimiz gibi onun bir divanının olması da ihtimal dahilindedir. Şimdilik bilinen tek eseri yukarıda söz konusu edilen şerhtir. Ramazan Sarıçiçek, onun Âşık Ahmed Dîvânî ile aynı mürşide bağlandığını, şeyhinin adının Şeyh Ali Rûknüddin Bursevî olduğunu söylemektedir.⁴³

Bolulu Mustafa Efendi'nin iyi bir tasavvuf terbiyesinden geçtiği, Âşık Ahmed Efendi'nin manzumelerine yazdığı şerhten anlaşılmaktadır. Bolulu Mustafa Efendi'nin şerhinde verdiği malumatın derinliğinden onun mürşit olarak vazife yapan biri olduğu da tahmin olunabilir.

Bolu Mustafa Efendi, Bolu'nun bugün unutulmuş mutasavvıflarından birisidir. Bundan üç yüz sene kadar önce Bolu topraklarında doğup büyüyen muyasavvıf âlim ve şair bir şahsiyettir. Onun yaşadığı yerler Bolu'da muhtemelen Tekkeköy, Dörtdivan ve Aladağlar diye tahmin edilebilir.

Bolulu Mustafa Efendi'nin yukarıda zikredilen eserinde kaydettiği bazı manzumeler vardır. Bu manzumelerin ona ait olduğu düşünülmektedir. Bunlardan bazılarının Bolulu Mustada Efendi'ye ait olduğu kesindir. Çünkü manzumelerin başlarında “Şî'r-i Şârih” gibi başlıklar yer almaktadır. Burada ilk olarak örnek vermek istediğimiz eseri, aslında bir suâl-cevap tarzında ve adı “Nazm-ı Dünya Güyed Su'âl-Cevâb” olan bir manzumedir. Bu manzume şerh içinde müstakil olarak yer almaktadır. Manzume şöyledir:

Didim dünyâya, ey dünyâ!
Nedir kaşduñ bu insâna
Şikâyet eylerem senden

⁴¹ Bu yazı ilk defa burada yayınlanmaktadır.

⁴² Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefîne-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıçiçek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014, s. 116.

⁴³ Bolulu Mustafa bin İsmail, a. g. e., s. 12.

İtâ‘at eyle fermâna

Didi dünyâ bana serhoş
İsen cümle su‘âlün boş
Eger ‘âkıl isen bir hoş
Hemân çık söyle meydâna

Didim olsam sana râgıb
İdersin ‘âkıbet hâ‘ib
‘Adâvetde olup gâlib
Olursun sen de vîrâna

Didi herkes beni sevdi
Şanun maksûdına erdi
Düşünde gördü mahbûbı
Bakup hem kaldı hayrâna

Didim çek sen elin benden
Kabîhsin zâniye zenden
Ne hayr gördü bu halk senden
Gelürler sonra peşmâna

Dedi derse sana dünyâ
İdersin dâ‘imâ hulyâ
Alup satdun hemân gûyâ
Uyarsın böyle düşmâna

Dedim idlâl idüp halkı
Unutdurdun ‘aceb Hakk’ı
Ne kimse kaldı hem bâkî
Batırdun bahr-i ‘isyâna

Dedi sen merd degilsin merd
Benim’çün kim çekersin derd
Bana tâlib olan nekbet
Gezer dîvâne dîvâne

Dedim terk eyleyem imdi
Bugün yarın hemân şimdi
Olup ben kendine bendi
Nazar kıl sırr-ı Sübhân’a

Didi dünyâ yeter etme
Yazukdur bu yola gitme

Sırrını bulmak istersen
Nazar kılma bu gülşene

Bu dünyâ bir denî alçak
Yaratdı bakmadı ol Hağ
Buna meyl eyleyen ahmak
Olur elbette mahşûba⁴⁴

Burada Bolulu Mustafa Efendi'nin Şiirlerinden örnek vermek adına biz burada onun bazı dörtlüklerine de burada yer vermek istiyoruz:

Zebâniler degil 'âsî gönülden sil tozu pası
Ne sırdur besmele bâsı tefekkür kıl nedür ma'nâ (s. 77)⁴⁵

*

Başlayalım söze Bismi'llâh ile
Dürüşelim dün ü gün Allâh ile (s. 77)

*

Su gibi her yana akma
Cihân fânî sen ip takma
Sevâbdan gayrıya bakma
Nasihatdûr sana cânâ (s. 78)

*

Bu tevhîd topını insân
Atarsa nefsine her ân
Kaçar turmaz hemân şeytân
Gümân olmaz buna hâşâ (s. 79-80)

*

Hemân mürşide ol teslîm
Net etdise sana tefhim
İdegör hâline ta'zîm
Gice gündüz sürüp esmâ (s. 81)

*

Mürîdâ nefsini bagla
Muhabbetle hemân agla

⁴⁴ Bolulu Mustafa bin İsmail, a. g. e., Ankara 2014.

⁴⁵ Sayfa numaraları şu esere aittir: Bolulu Mustafa bin İsmail, a. g. e., Ankara 2014.

Bu dünyâda işin sagla
Ne gülmek var bize kat‘â (s. 81)

*

Süren gönli degil malda
Ve illâ ol kalur kâlde
Sakın dime anı hâlde
Olupdur kalb gözi a‘mâ (s. 83)

*

İden tevhîde îmânı
Bulur her derde dermânı
Göre mahşerde Rahmân‘ı
Degildür ehline ihfâ (s. 85)

*

Bilinmez sırr-ı tevhîd hiç
Ko bahsi gel selâmet geç
Hemân tevhîd şarâbın iç
Sayılmaz nükte lâ-yuhsâ (s. 86)

*

Sırâtı yel gibi giçür
Bize hem Kevser‘in içür
Murâda cümlemiz ergür
Bi‘hakk-ı sûre-i Esrâ (s. 87)

*

Şi‘r-i Şârih:

Münâcâtım amân senden
Gider şu benliği benden
Çıkncâ şu cânım tenden
Amân yâ Rab olam ahrâ (s. 88)

*

Geçürme sâli boş mâhı
İdegör sen dahi âhı
Gel incitme sen ol şâhı
Olagör dost ile âşnâ (s. 90)

*

Bu söz hoş hem dahi bihter
Ki mürşide kemâl ister
Hicâb kalksun cemâl göster
Mine'l-a'lâ ile'l-ednâ (s. 91)

*

Şi'r-i Şârih

Zamânın kutbıdur şeyhim
Ben andan himmeti aldım
Sefîne[y]'engine saldım
Amîkdür daldığım bahrâ

Burada yer verdiğimiz manzumeler esasen Bolulu Mustafa Efendi'nin kendisinin ve şiiirlerinin tanıtılmasına yönelik örneklerdir. Onun hakkında daha detaylı çalışmaların yapılması gerektiği ortadadır. Burada yer verdiğimiz örnekler, Bolulu Mustafa Efendi'nin Bolu'da yetişen ârif şahsiyetlerden birisi olduğunu göstermektedir.

Kaynaklar

Ali Rıza Ünlü, Tarih Boyunca Gerede, Osmanlıcadan Akt: Ömer Cevahircioğlu, İstanbul 2000.

Bekir Özalp-Recep Şengün, “Aşağı ve Yukarı Düğeri Köyü”, DİVANDER Bülteni, Y. 2, S. 3, Haziran 1998, s. 35.

Bolulu Mustafa bin İsmail, Metn-i Sefîne-i Ahmed-i Dîvânî Şerh-i Defîne-i Emced-i Nev-cüvânî, Haz.: Ramazan Sarıççek, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2014.

Cevdet Canbulat, “İki Ozan: Zuhûrî ve Rümûzî”, Türk Folkloru Araştırmaları Dergisi, Ocak 1963, S. 162, s. 2953-2956.

Emre Sessiz, Sarı Müderris Şeyh Sinan ve Divanı İnceleme-Metin-Dizin, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.

Ferhan Keser, Düünden Bugüne Bolu Halk Kültürü Derlemeleri, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara 2016.

İsmail Hakkı Akyoloğlu-Yasin Şen, Dörtdivan’da Bir Söz Bülbülü Düldül Mevlüt - Mevlüt Ayer’in Hayatı Şahsiyeti ve Sözleri-, Merkez Repro Yayınları, Ankara 2024.

Mustafa Özdamar, “Âşık Ahmed Dîvânî ve Bolu Rehberi, Kırk Kandil Yayınları, İstanbul 2000.

Nail Tan, “Bolu İli Halk Edebiyatının Kaynaklarından Dörtdivanlı Düldül Mevlüt”, DİVANKAV Bülteni, S. 6, Haziran 2003, s. 18-19.

Osman Mitrallyöz, Gerede, Ankara 1970.

Ramazan Sarıççek, “Menâkıb-ı Kemâl Ümmî ve Bolu”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 17, İstanbul 2016, s. 293-348.

Ramazan Sarıççek, *Kemâl Ümmî Hayatı Sanatı Ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkı Basım)*, Sonçağ Yayınları, Ankara 2023 (e-kitap).

Ramazan Sarıççek, Kemal Ümmî Hayatı, Sanatı ve Divanı, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Malatya 1997.

Sadeddin Nüşet Ergun, Türk Şairleri, C. 1, İstanbul 1936.

Yasin Şen “Dörtdivanlı Âşık Ahmed” *Kırmızılar* 21 Haziran 2026.

Yasin Şen, “Âşık Ahmed-i Dîvânî Dörtdivanlı Mı?”, *Dörtdivan Dünyası*, 16 Mart 2021.

Yasin Şen, “Âşık Ahmed-i Divânî Dörtdivanlı Mı?”, *Kırmızılar*, 9 Mayıs 2022.

Yasin Şen, “Dörtdivanlı Âşık Ahmed’in Leylek Şiiri”, *Dörtdivan Dünyası*, 3 Mayıs 2023.

Yasin Şen, “Dörtdivanlı Âşık Ahmed”, *Afyon Kent Haber*, 22 Haziran 2026.

Yasin Şen, “Yukarıdüğeri Şih Ahmed Efendi”, *Dörtdivan Dünyası*, 27 Aralık 2020.

Yasin Şen, Bolu’da Bir Eren Ümmî Kemâl, Sonçağ Yayınları, Ankara 2021.

Yasin Şen, Bolu’da Halvetîlik -Bolu, Gerede, Mudurnu, Yeniçağa’da Tekkeler ve Sûfiler-, Merkez Repro Yayınları, Ankara 2026.

Yasin Şen, Dörtdivan Cönkleri ve Bir Cönk Üzerine, Merkez Repro Yayınları, Ankara 2022.

Yasin Şen, Dörtdivan Kültür Atlası, Tunçay Yayınları, Ankara 2021.

Yasin Şen, Dörtdivan Yazıları, Merkez Repro Yayınları, Ankara 2025.

Yasin Şen, Dörtdivan’da Eren Kültürü ve Dörtdivan Erenleri, Proje Ofset Yayınları, Ankara 2023.

Yasin Şen, Geredeli Abdullah Efendi, Gerede Belediyesi Yayınları, Gerede 2022.

Yasin Şen, Köroğlu Diy rı Dörtdivan'dan Makaleler, Denemeler, Derlemeler, Söyleřiler, Meneviř Yayınları, Ankara 2022.

Zeki Gürel, "Seyyid  řık Ahmed Divan  Geredeli mi?", Bolu Havadis Gazetesi, 24 Haziran 2013, Y. 2, S. 80.